

Södertörns högskola | Institutionen för kultur och lärande
Kandidatuppsats 15 hp | Självständigt arbete i förskoledidaktik |
Höstterminen 2015

"Det är inte ok att springa och skjuta någon..."

En studie om hur förskollärare resonerar kring
barns lekar med våldsinslag.

Av: Malin Lindkvist och Åsa Myrman Blomgren
Handledare: Linda Murstedt
Examinator: Petra Garberding

Abstract

The starting point of our study was raised as a concern, when we realized the fact that we both consider ourselves lacking knowledge of how we as prospective pre-school teachers should manage children's play that perceived as violent. We were also keen to learn how certain standards may influence pre-school teachers and be reproduced by them in relation to children's play with elements of violence. The aim of our study is to examine how teachers of pre-school children reason around children's violent play, and how their reasoning might visualize the prevailing norms of ethics and morals, gender and child perspective. The questions we ask ourselves are:

- How do pre-school teachers reason concerning children's play with elements of violence?
- How are standards of ethics and morality, gender and child perspective in teachers' reasoning about children's games involving violence reproduced?

When analysing our material we chose a norm-critical perspective, when looking at our data through the three norms; ethics and morals, gender and child perspective. In collecting our data we used a qualitative approach and our method is qualitative interviews. The conclusion from our study is that we can identify the three norms about ethics and morals, gender and child perspective when pre-school teachers reason about children's play with elements of violence, and that these norms are reproduced by the pre-school teachers.

Keywords: pre-school, children's play with elements of violence, ethics and morals, gender, child perspective, norm-critical perspective.

Nyckelord: förskola, barns lekar med våldsinslag, etik och moral, genus, barnsyn, normkritiskt perspektiv.

Tack!

Vi vill tacka de 6 medverkande förskollärarna i vår studie för deras bidrag i form av intervjutid med intressanta samtal och resonemang. Vidare vill vi tacka förskolechefen som förmedlade kontakten med dessa förskollärare. Vi vill även tacka vår handledare på Södertörns högskola som hjälpt oss se klarhet i vårt material i stunder då vi behövt det. Även vill vi tacka familj och vänner som läst uppsatsen och kommit med värdefulla synpunkter. Slutligen vill vi tacka varandra för vårt bidrag till denna uppsats, då vårt samarbete varit avgörande för den slutliga produkten.

Malin Lindkvist

Åsa Myrman Blomgren

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Bakgrund.....	2
1.1.1 Vad säger samhällsdebatten?.....	2
1.1.2. Förskolans styrdokument.....	3
1.1.3. Barndomshistoria.....	4
1.1.4. Återkommande begrepp i vår uppsats.....	4
2. Syfte och frågeställning	6
3. Teoretisk utgångspunkt	7
3.1. Normkritiskt perspektiv.....	7
3.2. Normer och makt.....	7
3.3. Reproducerade normer i förskolan.....	9
3.3.1. Moral och etik.....	9
3.3.2. Genus.....	10
3.3.3. Barnsyn.....	10
4. Tidigare forskning	12
4.1. Lek.....	12
5. Metod	16
5.1. Kvalitativ metod.....	16
5.2. Urval.....	16
5.3. Datainsamlingsmetod.....	16
5.4. Databearbetning.....	18
5.5. Validitet och reliabilitet.....	19
5.6. Etiska ställningstaganden.....	19
5.7. Arbetsfördelning.....	20
5.8. Tabell.....	21
6. Resultat och analys	22
6.1.1. Moral och etik.....	22
6.1.2. Genus.....	28
6.1.3. Barnsyn.....	29
6.2. Analysdiskussion.....	33
6.2.1 Moral och etik.....	33
6.2.2. Genus.....	36
6.2.3. Barnsyn.....	37
6.3. Metoddiskussion.....	40
7. Sammanfattning	42
7.1. Vidare forskning.....	43
8. Referenslista	44
8.1. Tryckta källor.....	44
8.2. Elektroniska källor.....	45
8.2.1. Bloggar.....	47
9. Bilagor	48
9.1. Intervjuguide.....	48
9.2. Brev till förskolan.....	48

1. Inledning

Ett dilemma vi diskuterat med varandra är hur vi som pedagoger bör resonera och agera när det kommer till barns lekar med våldsinslag. Vi har å ena sidan studerat teorier kring lek som menar att barn i leken utvecklar både kognitiva och sociala färdigheter. I läroplanen för förskolan står att läsa:

Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande ska präglade verksamheten i förskolan. I lekens och det lustfyllda lärandets olika former stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem. Barnet kan i den skapande och gestaltande leken få möjligheter att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter (Lpfö 98. Rev. 10:6).

Här understryks hur viktig leken är för barn, samt vikten av förskolans och pedagogernas insikt och kunskap kring detta. Som vuxna och pedagoger ställs vi å andra sidan inför ett etiskt dilemma – kan vi tillåta och bidra till att barn utför våldshandlingar mot varandra, om än i leken? Sänder vi då signaler om att det är okej med våld? I förskolans läroplan står det även:

Barn tillägnar sig etiska värden och normer främst genom konkreta upplevelser. Vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle och därför är vuxna viktiga som förebilder (Lpfö 98. Rev. 10:4).

Om vi har ett tillåtande förhållningssätt gentemot barns lekar med våldsinslag, signalerar vi då att det är tillåtet med våld? Vi kände att vi ville ta del av kunskap från verksamma förskollärare, och undersöka hur dessa resonerar kring barns lekar med våldsinslag. Vi bestämde oss för att intervjua ett antal förskollärare för att ta reda på hur andra inom vår blivande yrkesgrupp resonerar kring dessa lekar. Men vi kände även att det var viktigt att ta reda på vad pedagogerna baserar sina resonemang på, och bestämde oss därför för att undersöka hur normer kring moral och etik, genus och barnsyn influerar och även reproduceras i pedagogernas resonemang kring lekar med våldsinslag.

I skollagen står det att ”utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet” (Skollagen, Kap. 1, §5). Skolverket förklarar att ”vetenskaplig grund innebär att kritiskt

granska, pröva och sätta enskilda faktakunskaper i ett sammanhang. Beprövad erfarenhet innebär att lärare stödjer sig på erfarenheter som prövats under en längre tid, som är granskad och dokumenterad” (Skolverket 2013). Därmed understryks vikten av en medvetenhet kring vad verksamma pedagoger baserar sina resonemang på. När två begrepp som ”barn” och ”våld” kopplas samman föreställer vi oss att starka känslor väcks hos många vuxna, och det kan lätt bli våra känslor inför dessa lekar som ligger till grund för hur vi resonerar.

1.1. Bakgrund

Vi kommer i följande avsnitt ge en liten inblick i de delade meningar som råder i samhället kring barns lekar med våldsinslag, berätta kort om de dominerande styrdokumenterna i förskolan, ge en beskrivning av hur synen på barn förändrats genom historien samt förklara några av de begrepp som förekommer i vår uppsats.

1.1.1 Vad säger samhällsdebatten?

För att få en uppfattning kring hur en del av den rådande diskursen kring barns lekar med våldsinslag ser ut valde vi att söka information i olika samhällsmedier. Vi ville få en inblick i hur forskare, pedagoger och privatpersoner diskuterar kring fenomenet barn och våld.

Arbetsbladet (2010-02-01) skriver i en artikel att det finns olika inställningar till leksaker som kan användas till våldsuttryck, och att det finns en syn om att inte moralisera våld i barnens lek. Forskaren Anders Nelson menar att barnen bara återskapar och återupplever den värld de befinner sig i, och att vuxna inte bör lägga någon större värdering eller moralisering kring lekar med våldsinslag eller ”våldsamma leksaker” (Arbetsbladet 2010-02-01).

Att inte moralisera barns lek är en aspekt även Förskolan (2012-11-15) betonar i en artikel om barn och mediekultur. Elisabeth Richter intervjuar forskare och pedagoger, som är av den inställningen att vi måste möta barnens hemmiljö även i förskolan. De menar att barnen finner större mening i sin lek när de får leka med och använda material de har vana av. Exempel på sådana medier och material kan vara Barbie, Star Wars, leksaksvapen och Hello Kitty. De poängterar dock att vikten av att utmana de stereotypa könsrollerna blir ännu mer

grundläggande när man väljer att använda sig av barnkultur med tydlig könsuppdelning (Förskolan, 2012-11-15).

Det finns även personer som menar att lekar med våldsinslag är något som kraftigt bör begränsas/avlägsnas. Detta framgår i flertalet privata bloggar - Ninaruthstrom.se (2010-12-06) och charlottehitochdit.wordpress.com (2012-03-20) är exempel på detta. De menar att det inte finns något naturligt i lekar med våldsinslag, och att det är vår uppgift som vuxna att sätta gränser i vilka beteenden som är acceptabla i samhället. Även ladydahmer.nu (2009-03-18) anser att det är vår moraliska plikt som vuxna människor att inte tillåta och glorifiera våld i förskolan.

Även om dessa exempel inte går att generalisera på ett helt samhälle, ger det ändå en inblick i hur några individer resonerar kring barns lekar med våldsinslag.

1.1.2. Förskolans styrdokument

I förskolan finns ett flertal styrdokument som verksamma pedagoger bör ta hänsyn till. Exempel på dessa är skollagen, barnkonventionen och förskolans läroplan. Utöver dessa kan även olika kommuner ha individuella styrdokument som förskolorna i de berörda kommunerna bör ta i beaktande vid utformandet av sin verksamhet. Exempel på sådana kan vara lokalt uppförda likabehandlingsplaner och kvalitetsredovisningar. Styrdokumentet syftar främst till att säkerställa kvalitén på förskolan och göra den likvärdig oavsett i vilket län, vilken kommun eller stadsdel den befinner sig i.

Under vår utbildning har det blivit tydligt för oss att det styrdokument man använder sig mest av är förskolans läroplan (Lpfö 98 rev. 10), vilken ger en ram för hur förskolans verksamhet bör fungera och utformas. Läroplanen innehåller olika teman och beskriver strävansmål, som förskolorna utgår från då de utvecklar sin verksamhet. Några exempel på dessa är normer och värden, utveckling och lärande, barns inflytande och samverkan mellan förskola och hem (Lpfö 98 rev 10:8-12). Viktigt att nämna är dock att läroplanen inte beskriver några exakta tillvägagångssätt för *hur* dessa strävansmål ska uppnås, utan det är upp till varje enskild förskola att tolka hur de utifrån läroplanens riktlinjer ska utforma verksamheten.

1.1.3. Barndomshistoria

Ur ett historiskt perspektiv sågs små barn under medeltiden som spädbarn och efter ca sju års ålder som små vuxna. Vid upplysningstiden började barn ses som oskyldiga varelser som behövde skyddas, och även som oskrivna blad som skulle fyllas med kunskap – man föreställde sig att barn föddes ”tomma” och var formbara. Vidare föddes under 1700-talet föreställningen om ”det naturliga barnet” som de vuxna skulle lämna ifred att utvecklas utan allt för stor påverkan. Under 1800-talet började barnet ses som sårbart – det behövde beskyddas. Det är under 1900-talet som den moderna synen på barnet som kompetent med egna rättigheter växer fram. Synen på barnets utveckling och behov har med andra ord förändrats över tid, men vissa föreställningar lever kvar. Vikten av att ge barnet ”rätt” barndom och fostran, för att på så sätt forma morgondagens medborgare genomsyrar även den moderna diskursen kring god barndom (Hwang & Nilsson 2011:32; Rönnberg 2006:19). Martinsson och Reimers (2008) skriver: "Men skilda förståelser för barndomen behöver inte ses som något som avlöser varandra där endast en är dominerande åt gången. Exempelvis kan definitioner av barn som sårbara och i behov av skydd existera samtidigt som förståelsen av barn som kompetenta och kunniga" (Martinsson och Reimers 2008:35).

1.1.4. Återkommande begrepp i vår uppsats

I vår uppsats återkommer några för uppsatsen centrala begrepp. Här vill vi, för att underlätta läsningen av vår uppsats, tydliggöra vad vi menar med dessa begrepp i den här undersökningen.

När vi skriver *barns lekar med våldsinslag* avser vi de lekar barnen utövar som kan kopplas till olika våldsamma teman. Vid våra intervjuer bad vi pedagogerna beskriva vad en lek med våldsinslag innebar för dem, deras begreppsförklaring. Exempel på deras svar är; jaga-lekar, döda-lekar, leka krig, fysiska bråk-lekar, jaga-och-fånga-lek, brottnings-lekar. Lekar där det förekommer någon form av hierarki med några barn som var styrande nämndes även av pedagogerna, och kallades ofta för makt-lekar.

Begreppet *nolltolerans* återkommer både i vår tidigare forskning och i vårt resultat. Med nolltolerans menas att man på inget sätt accepterar något eller en situation. I den här uppsatsen handlar det främst om lekar med våldsinslag eller våld.

När vi diskuterar de *etiska ställningstaganden* pedagogerna resonerar kring handlar det om deras grundläggande ideologier och principer vilka de grundar sina resonemag och handlanden på.

Begreppet *barnsyn* kan ses som de glasögon genom vilka vi tittar på barn. Dessa glasögon kan vara formade av exempelvis erfarenher från vår egen barndom och den miljö vi växt upp i, vår utbildning och samt det sociala och kulturella sammanhang vi ingår i.

2. Syfte och frågeställning

Syftet med den här uppsatsen är att synliggöra hur pedagoger i förskolan resonerar kring barns lekar med våldsinslag. Vidare är vi intresserade av vad de baserar sina resonemang på, samt vad som influerar resonemangen. För att kunna undersöka detta var vi först tvungna att ta reda på hur verksamma pedagoger resonerar och vad de menar sig ha för strategier i hanterandet av dessa lekar. Vi behövde även synliggöra vad barns lekar med våldsinslag innebar för dem och hur dessa lekar får dem att känna, samt varför de tror sig känna som de gör. Vidare ville vi försöka ta reda på varför de resonerar som de gör – baserar de sina resonemang och sitt agerande på exempelvis instinktiva känslor, personliga eller yrkesrelaterade erfarenheter eller vetenskapliga teorier? För att djupare kunna studera vad som influerar pedagogernas resonemang kring barns lekar med våldsinslag valde vi att använda oss av ett normkritiskt perspektiv, och försöka identifiera normer som influeras och reproduceras i pedagogernas resonemang. De normer vi valt att fokusera på är normer kring moral och etik, genus och barnsyn.

För att uppfylla syftet med uppsatsen har vi ställt oss följande frågor:

- Hur resonerar förskollärare kring barns lekar med våldsinslag?
- Hur reproduceras normer kring etik och moral, genus och barnsyn i pedagogernas resonemang kring barns lekar med våldsinslag?

3. Teoretisk utgångspunkt

I vår studie har vi valt att analysera vårt material ur ett normkritiskt perspektiv. Vi valde att använda oss av ett normkritiskt perspektiv då vi i vår undersökning föreställer oss att det i pedagogernas resonemang kring barns lekar med våldsinslag går att identifiera olika normer som råder i samhället och i förskolan, och som således influerar deras resonemang. Nedan avser vi begreppsförklara det normkritiska perspektivet, berätta vad normer innebär samt beskriva de normer som vi i våra diskussioner kring temat barns lekar med våldsinslag föreställer oss vara mest framträdande, nämligen normer kring moral och etik, genus och barnsyn.

3.1. Normkritiskt perspektiv

Att inta ett normkritiskt perspektiv innebär inte att vara kritisk i ordets bemärkelse – det innebär att kritiskt granska ett sammanhang och försöka identifiera vilka normer som influerar exempelvis en handling eller ett ställningstagande. I skolans värld används begreppet ”normkritisk pedagogik”, vilket avser att i den pedagogiska verksamheten synliggöra de normer som influerar pedagoger och barns positionerande. Hellman (2013) skriver att ”begreppet använts på så vis för att undersöka hur olika normer samverkar och skapar maktobalanser i pedagogiska sammanhang” (Hellman 2013:32). Syftet med normkritisk pedagogik är att efter identifierandet av de rådande normer som influerar våra resonemang kunna kritiskt granska dessa, för att sedan lära oss att bryta de normativa mönster som begränsar, och i vissa fall även kränker och exkluderar individen ur olika sammanhang.

3.2. Normer och makt

En norm kan beskrivas som det som är normalt och förväntat i exempelvis ett visst sammanhang, på en viss plats och av en viss person. Ahlberg (2013) skriver att; ”Synen på vad som är normalt och vad som är avvikande förändras, och är beroende av kultur, tradition och samhällspolitiska ställningstaganden” (Ahlberg 2013:38). I takt med att samhället förändras och utvecklas, förändras då även normen.

Butler (2006) anser att en norm endast består ”i den mån som den ageras ut i sociala praktiker och blir återidealiserad och återinrättad i och genom det kroppsliga livets dagliga sociala ritualer” (Butler 2006:68). En norm kan med andra ord inte stå för sig självt utan är beroende av samhället och individens reproducerande av denna. Wedin (2009) menar att normer kan ses som sociala kontrollmekanismer, och förklarar vidare att normer ofta är osynliga och underförstådda regler som representerar det vi ser som eftersträvansvärt eller socialt godtagbart. Ofta är det först då någon avviker från normen som normen i sig blir synlig och vi reagerar (Wedin 2009:43).

När man studerar läroplaner går det att identifiera olika normer som handlar om skolans ansvar kring exempelvis hur individer bör bemötas. Martinsson och Reimers (2008) menar att via styrdokument stabiliseras normerna och påverkar lärare och elever att arbeta på ett visst sätt (Martinsson och Reimers 2008:14). Att förskolan vilar på samhällets normer och värden är något som framgår tydligt i förskolans läroplan. Normer används ofta i förskolan som ett verktyg för att statuera våra vuxna värderingar, menar Hellman (2013), och förklarar vidare att normer används av pedagogerna som en måttstock som talar om vad barnen får, respektive inte får göra (Hellman 2013:32).

Wedin (2009) framhåller att normer och makt går hand i hand och förklarar vidare: "Det är lätt att förstå att den som tar sig rätten att definiera normen, också är den som har makten" (Wedin 2009:43). Även Dolk (2013) skriver i sin avhandling om maktperspektivet, och menar att pedagogernas förhållningssätt gör att de får ett maktperspektiv gentemot barnen, där de som vuxna vill fostra barnen in i den rådande vuxennormen (Dolk 2013:231). Dolk beskriver vidare att det är genom de barn som vi ser som bråkiga och bångstyriga som vi kan synliggöra för oss själva vilka normer och värderingar vi grundar vårt ställningstagande på. Dolk menar att vi genom detta kan finna strukturella problematiker vilket ger oss möjlighet att förändras och utvecklas. (Dolk 2013:244). För att kunna tala om vad som ses som normalt måste vi först identifiera vad som ses som onormalt.

I vår studie utgår vi främst från Butlers (2006) beskrivning av normer som beroende av samhällets reproduktion. Normer är inte utomstående styrande krafter, utan de skapas, utvecklas och förändras i sociala sammanhang och i relation till andra. Vi menar att de normer som råder i förskolan existerar tack vare pedagogers och barns reproducerande av dessa.

3.3. Reproducerade normer i förskolan

Vi har utifrån läsning av tidigare studier och forskning, diskussioner med olika pedagoger samt egna resonanden kommit fram till att de normer som troligtvis genomsyrar pedagogernas resonemang kring barns lekar med våldsinslag främst är; etiska och moraliska ställningstaganden, normer kring genus samt synen på barnet - med andra ord barnsynen.

3.3.1. Moral och etik

Begreppen moral och etik är nära sammanlänkade då dess ursprungliga latinska benämning "moralis" och "etos" båda betyder sed eller sedvänja. Dock skiljer den nutida moralfilosofin dessa begrepp åt och förklarar att moral handlar om våra handlingar och ställningstaganden, medan etik snarare handlar om teorin om moralen, det vill säga hur vi reflekterar över det moraliska handlandet. Vad som anses moraliskt rätt skiljer sig åt i olika samhällen och kulturer, vi måste således ta hänsyn till det sammanhang en individ ingår i för att bättre förstå dess resonemang och handlande (Collste 2010:20-22).

I samhällsdebatten diskuteras i olika sammanhang etiska ställningstaganden, och skolans värld är inget undantag. Att lärare har i uppdrag att förmedla etiska värden står klart utifrån styrdokument, och etikens betydelse för barns utveckling och lärande understryks. Syftet med detta kopplas ihop med vikten av att bidra till förandet av demokratiska medborgare med förståelse för "människolivets okränkbarhet" (Johansson 1999:17). Johansson (1999) hävdar att förskolan är en del av barns livsvärld och menar att i förskolan "skapas värden och normer för gemenskapen mellan barn och vuxna som kan antas vara väsentliga för barns lärande om etik" (Johansson 1999:16). Johansson förklarar vidare att i förskolan möts barn och pedagoger med individuella och personliga erfarenheter av etiska värden och utifrån dessa, samt de intentioner samhället har gällande barns fostran och lärande, skall förskolans ramar formas (Johansson 1999:16).

Vi menar att det etiska och moraliska resonandet bli relevant i vår studie då förskolans främsta styrdokument – läroplanen – understryker pedagogers ansvar att förmedla och arbeta med etiska värden i relation till barnen. Vi tar fasta på Collstes (2010) beskrivning av att etik och moral handlar om hur vi resonerar kring vad som är moraliskt rätt och hur dessa

resonemang påverkar våra ställningstaganden, samt att dessa ställningstaganden är individuella och beroende av individens sociokulturella sammanhang.

3.3.2. Genus

Begreppen kön och genus problematiseras inom aktuell forskning utifrån olika perspektiv (se Eidevall 2009:19), men ett övergripande perspektiv är att kön är det biologiska könet och genus kan ses som det kulturellt konstruerade könet, där rådande normer talar om hur en kvinna respektive en man bör vara och agera för att vara kvinna/flicka eller man/pojke (Butler 2005:45). Även Wedin (2009) menar att vi ständigt "genusfierar" vår omvärld. Med det menar hon att vi konstant kategoriserar individer utifrån kön, och utifrån detta drar vi slutsatser kring individens förmågor och egenskaper. Vidare förklarar Wedin att vi ser manligt och kvinnligt som dikotomier, det vill säga varandras motsatser. Att vara flicka förknippas ofta med att exempelvis vara söt och gullig medan att vara pojke förknippas med att exempelvis vara tuff och stark (Wedin 2009:45).

När vi använder oss av begreppet genus menar vi, i linje med Eidevalls (2009) förklaring, att detta innebär det socialt och kulturellt konstruerade könet. Vi ser det som att hur en flicka eller pojke positionerar sig i förskolan influeras av de normer som råder kring genus, och dessa normer reproduceras av barnen och pedagogerna.

3.3.3. Barnsyn

Hur vi ser på barn samt resonerar kring dessa, är sammanlänkat med den barnsyn vi bär på. Vår barnsyn påverkar de dominerande normerna i samhället rörande barns utveckling. Sandin (2000) skriver att "Barndomen och barns villkor är /.../ historiskt bestämt och barndomen har tett sig olika i olika samhällsklasser" (Sandin 2000:41). Vidare berättar Sandin att vad som ansetts vara barnens bästa förändrats genom århundradena och påverkas av "politiska, sociala och kulturella förhållanden" (Sandin 2000:41).

Begreppet barnsyn kan ses som de glasögon genom vilka vi tittar på barn. Dessa glasögon kan vara formade av exempelvis erfarenheter från vår egen barndom, vår utbildning och den miljö vi växt upp i samt det sociala och kulturella sammanhang vi ingår i. Vi baserar våra beslut

gällande vad som är barnets bästa och vilka behov barnet har utifrån våra föreställningar kring barn och barndom. Det är även så vi föreställer oss användandet av begreppet i vår uppsats, och menar att de glasögon pedagogerna använder sig av då de tittar på barns lekar med våldsinslag influerar deras resonemang.

4. Tidigare forskning

I följande text beskriver vi olika studiers perspektiv på leken som är relevanta för vår studie. Dessa studier berör hur vår barnsyn påverkar leken och ställs i kontrast mot ett vuxenperspektiv, att pedagoger många gånger ser leken ur ett nyttoperspektiv, hur media kan tänkas påverka barns lekar, resonemang kring barns lekar med våldsinslag samt leken beskriven ur ett genusperspektiv.

4.1. Lek

Vår syn på leken är sammanlänkad med vår barnsyn. Precis som barnsynen förändrats genom tiderna har även synen på lek förändrats. Hur vi ser på barn, fostran och lärande påverkar vårt sätt att organisera det pedagogiska sammanhanget samt vårt förhållningssätt gentemot barn (Lillemyr 2013:12). Lillemyr (2013) menar att begreppet lek är svårt att definiera då leken är kontextbunden och har olika betydelse i olika sammanhang för olika individer, men förklarar dock att typiskt för leken är att den engagerar barnet - i leken kan barnet "glömma sig själv" och gå in i en annan roll (Lillemyr 2013:27).

Sandberg (2002) berättar i sin studie om olika yttranden som gjorts gällande vuxnas minnen av sin barndom och menar att man som vuxen omtolkar sin barndom och den ges en annan karaktär. Då grunduppfattningarna skiljer sig åt mellan barnet och den vuxna blir det inte meningsfullt att jämföra nuvarande barndom med tidigare barndom (Sandberg 2002: 21). Sandberg skriver även i sin studie om förskollärare med ett idealiserande förhållningssätt, och som antydde att barndomen var bättre förr (Sandberg 2002:65, 67). Dessa förskollärare föreställde sig även att barn idag leker kortare period i livet, och de verkade ha sin egen barndom som norm (Sandberg 2002:69).

Leken och dess betydelse har en central roll i förskolans och barnets värld. I leken ges barnet möjlighet att utveckla motoriska, kognitiva och sociala färdigheter. En del av forskningen kring barns lekar har till stor del ett nyttoperspektiv. Det talas mycket om hur barn utvecklas i leken och vilken nytta den har för barns lärande. Dock är vissa forskare kritiska och menar att det nuvarande fokus på leken som utvecklande och lärande riskerar att tygla barnen. Detta förklarar Tullgren (2004) och berättar vidare om Steinsholts (1999) resonemang kring barns

lek. Hon förklarar att denne pekar på att de lekar som anses gynna utveckling och lärande ses som nyttiga medan de lekar som upplevs kaotiska och irrationella betraktas som mindre nyttiga, vilket resulterar i att ”den fria leken” inte blir så fri. Med det här perspektivet ses inte leken som här-och-nu, utan främst ur ett utvecklings- och lärande perspektiv (Tullgren 2004:25).

Löfdahl (2002) berättar att i leken har barn möjlighet att ställa frågor av olika slag, exempelvis av existentiell karaktär. I leken kan de behandla frågor som sjukdom och död samt att bli frisk och återuppstå, och pröva hur dessa känslor kan hanteras samt erfara hur andra barn resonerar kring dessa livsfrågor (Löfdahl 2002:104). Löfdahls studie visar att när barn leker lekar med teman som kan upplevas skrämmande har de även möjlighet att kliva ur leken tillfälligt när den upplevs som allt för obehaglig. Leken hjälper barnen att skapa en förståelse för de konflikter och glädjeämnen vardagen innehåller, och många gånger är det de samhällseliga och kulturella teman de möter i sin vardag som gestaltas (Löfdahl 2002:106). Detta resonemang synliggör lekens bearbetande karaktär.

Barns lekar med olika våldsinslag är ett kontroversiellt tema som studerats och teoretiserats i alldeles för låg utsträckning. Detta är något Holland (2003) hävdar, och berättar vidare att de senaste 30 åren har många förskolor i England utövat så kallad ”nolltolerans” mot lekar som inspireras av exempelvis krig, vapen och superhjältar. Dock har Holland utifrån sina studier inte kunnat se någon tydlig koppling mellan noll-tolerans praxisen och forskning kring utvecklande av aggressivt beteende hos barn. Snarare hänger valet av nolltolerans samman med pedagogers förnufts-tänkande kring våld, och resonemang som ”det kan ju inte skada (med nolltolerans, vår anmärkning)” (Holland 2003:10). Holland menar dock att pedagoger behöver förstå att det är skillnad mellan våld och lekar. När barnen leker är det ur deras perspektiv ”på låtsas”, det händer inte i verkligheten (Holland 2003:1, 23). Holland undersökte i sin studie vad som skulle ske om de i förskolan tog bort noll-toleransen mot lekar med våldsinslag. Undersökningen visade att barnens lekar med våldsinslag initialt eskalerade, som en reaktion på det borttagna förbudet, för att sedan minska och istället anta en mer genomarbetad och organiserad form. Barnen kunde lägga större fokus på sin fantasi och att utveckla leken, istället för att smyga undan och undvika pedagogernas bevakande blickar (Holland 2003:51).

Holland (2003) hävdar även att på grund av det faktum att observationer visar att det främst är pojkar som leker lekar med våldsinslag kommer en diskussion kring dessa lekar ofrånkomligen mynna ut i diskussioner kring genus (Holland 2003:15). Holland anser att det finns en stor obalans mellan vilka stereotypa lekar som får pedagogernas uppmärksamhet, och frågar sig om de stereotypa lekar flickor leker utmanas och ifrågasätts på samma sätt som pojkarnas stereotypa (vålds)lekar ifrågasätts, och berättar vidare: "Many practitioners agree that they do little to shift young girls horizons beyond settled and sedentary activities because these do not cause them any management difficulties" (Holland 2003:21). Holland framhåller vidare att pojkar som får negativ uppmärksamhet då de leker stereotypa "pojkl lekar" men positiv uppmärksamhet när de leker stereotypa "flicklekar" riskerar att förknippa sig själva med "dåliga" vilket riskerar att resultera i låg självkänsla (Holland 2003:25).

Eidevald (2009) menar i sin studie att bråkiga pojkar får en annan position i förskolan än bråkiga flickor och att pedagogerna har en högre toleransnivå när pojkar leker våldsamma lekar, än om flickor leker samma eller liknande lekar (Eidevald 2009:182). En minskad toleransnivå för flickor som leker bråkiga lekar kan ha konsekvenser även för pojkarnas syn på flickornas lekduglighet. Det är något Hellman (2010) förklarar, och menar vidare att pojkar ofta aktivt utesluter flickor ur lekar som värdesätter egenskaper som ses som typiskt "pojkgiga", till exempel hoppa högt eller springa fort (Hellman 2010:174). Young (2000) behandlar även det faktum att flickor redan i tidig ålder tvivlar på sin motoriska förmåga i förhållande till männens och pojkarnas. Detta då det kvinnliga könet utifrån samhällets normer ses som skörare, vilket leder till att kvinnor och flickor kontrollerar sina kroppar i högre utsträckning än män och pojkar (Young 2000:263).

Att vi förväntar oss olika positioneringar från flickor och pojkar även vid andra tillfällen än i leken är något Änggård (2005) påpekar, och menar att pedagogerna förväntar sig att flickor aktivt väljer annorlunda än pojkar. Hon beskriver vidare att detta avspeglas även i barnens val av media och böcker. Böcker som väljs av pojkar innehåller mer våld och action än de böcker flickor väljer (Änggård 2005:179, 191). Även Rönnerberg (2006) betonar när hon skriver om barn och media att pojkar i större utsträckning än flickor väljer att ägna sin fritid åt att spela dataspel av olika slag. Hon påpekar också att pojkar i högre grad väljer att spela spel med våldsinslag än vad flickor i samma ålder gör. (Rönnerberg 2006:204).

Det finns i dagens samhälle många perspektiv och åsikter kring barns användande av media. Rönnerberg (2006) skriver i sin studie att barns användande samt bearbetning av medier sker i många olika miljöer, som exempelvis hemmiljön och skolmiljön, och i dessa miljöer möter de olika diskurser och regler (Rönnerberg 2006:85). Vidare berättar Rönnerberg om en oro bland vuxna att media ska störa barns naturliga utveckling, och att dessa ger uttryck för åsikten att ”barn ska få vara barn” (Rönnerberg 2006:86). Rönnerberg menar dock att det som avgör vilken betydelse media har på barn är huruvida barnen uppfattar det som ”på riktigt” eller ej, och berättar vidare att forskare anser att media ”inte kan påverka barn till exempelvis attitydförändringar, eller har någon större inverkan på barnets personlighetsmässiga eller sociala utveckling” (Rönnerberg 2006:119). Rönnerberg berättar även om en oro hos vuxna kring hur media påverkar barns lekar, men påtalar att forskning och studier visat att barns lekar var våldsammare för 100 år sedan ”innan barn började hämta sina lekuppslag från förment våldsamma medier/.../” (Rönnerberg 2006:138).

5. Metod

I följande text redogör vi för vilken metod vi valt att använda oss av, hur vårt urval sett ut, vilken datainsamlingsmetod vi använt, hur vi har analyserat vårt material, metodkritiska perspektiv, de etiska ställningstaganden vi tagit i beaktning samt hur vår arbetsfördelning sett ut.

5.1. Kvalitativ metod

En kvalitativ metod innebär att undersökningen ”går på djupet”, det vill säga att forskaren avser att utföra någon typ av studie där ett fenomen studeras mer närgående (Ahrne & Svensson 2011:11-12). I vårt fall vill vi undersöka hur pedagogerna resonerar kring barns lekar med våldsinslag och vilka normer som synliggörs i deras resonemang.

5.2. Urval

Vi har valt att intervjua sex förskollärare verksamma i tre olika förskolor inom samma enhet och med samma förskolechef. Förskolorna ligger i en mindre kommun utanför en storstad. Vi har valt att intervjua endast förskollärare i den här studien. Anledningen till att vi gjort urvalet att enbart intervjua förskollärare är att vi i vårt syfte frågar oss om pedagogerna baserar sina resonemang på vetenskapliga teorier. Eftersom många vetenskapliga teorier kan förmodas ha erövrats under studietiden, ville vi ha en grupp informanter med relativt likvärdig utbildning. För mer utförlig information om våra informanter se tabellen under 5.8.

Vi har även gjort ett urval gällande de normer vi valt att analysera vårt material utifrån. Detta på grund av att vi föreställer oss att en avgränsning ger vår studie mer fokus. Vi ville istället lägga störst fokus på de normer vi föreställer oss mest relevanta i koppling till barns lekar med våldsinslag.

5.3. Datainsamlingsmetod

Då vårt syfte och frågeställning utgår från pedagogernas tankar och föreställningar kring temat ”barns lekar med våldsinslag” valde vi att utföra kvalitativa intervjuer. Ahrne och

Svensson (2011) förklarar att fördelen med kvalitativa intervjuer är att man kan anpassa sina frågor och hur dessa ställs. De menar vidare att det är meningslöst att begreppsdefiniera exakt vilken typ av intervju man utfört, exempelvis semi- eller ostrukturerade frågor, det viktiga är att beskriva ”på vilket sätt man gjort sina intervjuer och hur man varierat sina olika sätt att ställa frågor” (Ahrne och Svensson 2011:40).

Vår intervjuguide innehöll 20 frågor (se bilaga 9.1.) som utformades för att täcka in de frågor vi hade i vår frågeställning. Då vi hade relativt många frågor kan det ses som att våra intervjuer var någorlunda styrande, men frågorna var öppet formulerade vilket gav våra informanter möjlighet att ge uttryck för sin egen tolkning och utrymme att vidareutveckla sina resonemang. De inledande frågorna var mer styrande och handlade exempelvis om vad de hade för utbildning och hur många år de varit verksamma i förskolan. Dessa följdes upp av öppnare frågor som exempelvis vad de tänkte om ”barns lekar med våldsinslag” - hur *deras* begreppsförklaring såg ut.

För att säkerställa att våra intervjufrågor fungerade för vårt syfte och för att finna svagheter i dessa har vi enskilt utfört var sin pilotintervju med personer med en likvärdig utbildning som våra informanter. Vi har sedan utvärderat våra frågor, först med våra pilotinformanter för att se hur de uppfattat frågorna utifrån våra frågeställningar, och sedan med varandra för att jämföra våra resultat. Vi kunde efter de diskussionerna tydligt se vad som fungerade samt vad som inte fungerade och utifrån detta fick vi omformulera vissa frågor. Exempelvis valde vi att ändra vår initiala formulering ”barns våldsamma lekar” till ”barns lekar med våldsinslag” för att understryka att det vi främst intresserade oss för var *leken*.

Vi insåg tidigt i vår process att för att kunna ge våra informanter möjlighet att beskriva sina erfarenheter och känslor kring barn som leker lekar med våldsinslag var vi tvungna att ha generöst med intervjutid att tillgå. Vi avsatte därför 1 timme/intervju, även om vi sedan märkte att intervjuerna inte tog mer än ca 30 minuter. Vi inledde varje intervju med att presentera oss, beskriva studiens syfte samt betona att pedagogernas medverkan behandlas konfidentiellt. Vi förklarade för informanterna att vi inte hade några förutfattade meningar om vilka svar som var ”de rätta”, utan främst var intresserade av deras uppfattning kring ämnet.

Vi förklarade sedan att vi skulle använda oss av ljudinspelningar i kombination med anteckningar. Syftet med att kombinera inspelningarna med anteckningar var att under

intervjuns gång lättare kunna anteckna eventuella påföljdsfrågor eller frågor som handlade om förtydliganden, för att sedan kunna ställa dessa i slutet, så vi inte behövde avbryta informanten. Vi använde oss av en mobil vid inspelandet av intervjuerna. Under den första intervjun upptäckte vi att intervjun bröts om det ringde på telefonen, vilket gjorde att vi under kommande intervjuer satte telefonen på så kallat ”flygplansläge” då vi inte ville att informanten skulle bli störd av onödiga tekniska avbrott under intervjun. Intervjuerna tog rum i de olika förskolornas personalrum och kontor. På grund av praktiska omständigheter utfördes en av intervjuerna via telefon.

5.4. Databearbetning

Vi har efter att våra intervjuer slutförts valt att transkribera dessa. Att transkribera intervjuerna har varit tidsödande, en halvtimmes intervju har tagit mellan tre till fyra timmar. Vi har i våra transkriptioner skrivit ner exakt vad informanterna sagt, och även markerat pauser och tonlägen. Även om transkriptionerna tagit upp mycket tid upplever vi ändå att det arbetat var värt att lägga ner. Transkriptionerna gjorde att vi lärde känna vårt material på ett helt annat djup och vi blev medvetna om saker som tidigare gått oss förbi, exempelvis vad våra informanter menat med ett visst uttalande och även hur vi själva kunde uppfattas som respondenter. Ahrne och Svensson (2011) förklarar att fördelen med att transkribera sitt material bland annat är att man lär känna sitt material och även kan inleda tolkningsarbetet under transkriberingens gång (Ahrne och Svensson 2011:54).

Det är vid analyserandet av materialet som de teoretiska ”glasögonen”, det vill säga den teoretiska utgångspunkt vi valt, blir viktig. Som Ahrne och Svensson (2011) påpekar analyseras materialet inte av sig självt, utan det är alltid en människa med egna teorier och subjektiva upplevelser som utför analysen. För att minska risken att analysen utgår från individens subjektiva tolkning väljs därför en teoretisk utgångspunkt, som forskaren måste förhålla sig till (Ahrne och Svensson 2011:182).

Den teoretiska utgångspunkt vi valt att förhålla oss till är, som tidigare nämnt, ett normkritiskt perspektiv. Vid analysen av vårt material, det vill säga våra transkriberade intervjuer, har vi letat efter gemensamma teman. Gemensamma teman innebär att majoriteten av pedagogerna på olika sätt nämnt liknande faktorer kring exempelvis hur de agerar när barn leker lekar med

våldsamma inslag. Vi har sedan studerat dessa teman ur ett normkritiskt perspektiv och försökt identifiera hur normer kring moral och etik, genus och barnsyn influerar samt reproduceras i pedagogernas resonemang.

5.5. Validitet och reliabilitet

Syftet med att noggrant beskriva sin metod är att läsaren ska kunna bedöma studiens rimlighet (Patel & Davidson 2011:131). Löfdal, Hjalmarsson & Franzén (2014) påtalar även att för att styrka reliabiliteten, det vill säga trovärdigheten, i en studie är det viktigt att samla in relevant och tillräcklig mängd data för att kunna dra några slutsatser (Löfdal, Hjalmarsson & Franzén 2014:51). I vår studie hade vi från börjat bokat in sju intervjuer, men på grund av praktiska omständigheter föll en bort. Ahrne och Svensson (2011) menar att det inte räcker med att intervjua endast ett par informanter inom en särskild grupp, men att redan sex till åtta informanter inom en grupp ger en större generaliserbarhet (Ahrne och Svensson 2011:44). Vi menar att vår studie är generaliserbar då alla våra informanter har liknande utbildningar och arbetar inom samma profession. Deras utsagor och resonemang överensstämmer även med den samhällsdebatten vi tagit del av, och även den studie vi läst om barns lekar med våldsinslag skriven av Holland (2003).

5.6. Etiska ställningstaganden

Vid utförande av en undersökning finns det även vissa etiska ställningstaganden att ta i beaktning. Frågor som anonymitet och integritet är exempelvis viktiga att fundera kring. Viktigaste utgångspunkten bör dock vara att ingen individ som deltar i studien ska komma till skada (Ahrne & Svensson 2011:64). Vi har i vår studie utgått från Vetenskapsrådets rekommendationer vad gäller forskningsetiska aspekter, och då främst de fyra punkter Patel & Davidson (2011) tar upp: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Patel & Davidson 2011:3).

Vi har i våra informations- och samtyckeskrav försökt göra det tydligt för både pedagoger och vårdnadshavare att deras medverkan behandlas konfidentiellt och att de i studien kommer att vara helt anonyma. Vikten av att informera de deltagande om att deras medverkan är anonym är något Patel och Davidson (2011) behandlar. De skriver att vi alltid måste värna om de

enskilda personernas integritet och att de måste vara medvetna om att de kan delta i studien utan att på något sätt kunna identifieras. Pavel och Davidson skriver också att många informanter kan motiveras att delta om de tidigt får vetskapen om att deras medverkan inte kan spåras (Patel och Davidson 2011:63).

Pedagoger och föräldrar har fått skriftlig information kring vår studie och dess syfte. Föräldrarna på två förskolor har även fått en blankett att skriva på för medgivande av vår närvaro i barngruppen. Anledningen till att vi valde att inte dela ut blanketten på den tredje förskolan var att vi vid den tidpunkten omformulerat vår frågeställning och ändrat datainsamlingsmetod från intervjuer och observationer, till att endast innefatta intervjuer. Vi hade initialt tänkt utföra observationer, men då vi kom fram till att vår frågeställning inte krävde observationer samt att tid var en bristvara valde vi att endast utföra intervjuer med pedagogerna. Detta beslut gjorde att det inte längre krävdes ett samtycke från föräldrarna, vilket även är anledningen till att denna inte finns med som bilaga. Vi tog kontakt med förskolechefen och förankrade vårt beslut även där.

Vid utförandet av vår studie delgav vi våra informanter, i så stor utsträckning som möjligt, information kring vad vår studie handlar om. Vi har även vidtagit åtgärder i syfte att hålla deras identitet anonym, då namn på pedagoger eller förskolor inte är av relevans för studiens syfte. Slutligen har vi försäkrat alla delaktiga om att den insamlade datan endast avses användas för forskningsändamål och att vi som forskare har tystnadsplikt.

5.7. Arbetsfördelning

Då vi valt att skriva vårt examensarbete i par redogör vi under detta avsnitt för hur vi fördelat vårt arbete. Att skriva i par kan medföra praktiska utmaningar i hur arbetet skall fördelas. Det innebär även kompromisser, då vi är två olika individer med olika åsikter. Vi anser dock att fördelarna med att skriva tillsammans väger upp eventuella negativa delar, då vi har möjlighet att diskutera och reflektera med varandra kontinuerligt under arbetets gång.

Vi har under vårt uppsatsskrivande bidragit med lika mycket, vilket var en förutsättning för att vi bägge två skulle få samma kunskaper inom vårt intresseområde. Vi har båda varit delaktiga vid samtliga intervjuer och handledningar, med undantag från en handledning då en

av oss var sjuka. Vi har delat upp litteraturen och läst olika delar, för att sedan informera varandra om vad vi funnit intressant för vår studie. Av praktiska omständigheter valde vi att under vår skrivprocess att dela upp olika avsnitt mellan oss. Innan skrivningen diskuterade vi tillsammans vad innehållet skulle bestå av. De skrivna delarna skickade vi sedan till varandra för genomgång och eventuell omskrivning. På så sätt säkerställde vi att båda syntes i texten. Vi upplever båda två att vi bidragit lika mycket i skrivandet och färdigställandet av denna uppsats, och att det vara intressant och givande att utföra den i par.

5.8. Tabell

Nedan redovisar vi en tabell med de medverkande pedagogernas (fiktiva) namna, ålder, kön, utbildning samt verksamma år i förskolan. Våra informanter är alla utbildade förskollärare, men vi kommer i vår uppsats för enkelhetens skull benämna dessa som *pedagoger*, då det är så den litteratur vi tagit del av ofta benämner yrkesgruppen lärare.

Namn	Ålder	Kön	Utbildning	Verksamma år i förskolan
Anna	47	Kvinna	Förskolläraryt utbildning	25
Moa	61	Kvinna	Förskolläraryt utbildning	36
Karin	40	Kvinna	Läraryt utbildning	15
Stina	45	Kvinna	Förskolläraryt utbildning	23
Linda	29	Kvinna	Förskolläraryt utbildning	7
Anki	34	Kvinna	Förskolläraryt utbildning	5

6. Resultat och analys

I detta avsnitt avser vi presentera vårt resultat från våra intervjuer. I vårt material har vi försökt identifiera de normer pedagogerna ger uttryck för i relation till vår teoretiska utgångspunkt. Resultatet och analysen presenteras under de tre huvudrubrikerna ”Etik och moral”, ”Genus” och ”Barnsyn”, och under dessa tre huvudrubriker presenteras de olika teman som synliggorts i våra intervjuer med relevanta underrubriker. Vår analys utgår från den litteratur vi redogort för i vår teoretiska utgångspunkt.

6.1.1. Moral och etik

Moral och etik

Ett av de tydligaste teman vi sett i vårt material och som alla pedagoger på något sätt nämnde, var att stor del av deras resonemang kring barns lekar med våldsamma inslag grundade sig i etiska och moraliska ställningstaganden. Av de 6 informanterna som intervjuades i vår studie beskrev alla på olika sätt att de kände sig klivna till lekar med våldsinslag. De uttrycker delvis en förståelse för att lekarna behövs på olika sätt och är en naturlig del av barnens tillvaro, samtidigt som de känner ett starkt motstånd inför dessa lekar och upplever sig oförstående till varför barnen dras till våldet. När vi frågade pedagogerna vad de baserar dessa ställningstaganden på, beskrev alla på något sätt att det handlar om deras känsla för rätt och fel – deras etiska och moraliska principer. Karin beskriver det som:

Även om man ska skilja på de här P´na – att vara professionell och personlig - så tror jag ändå att någonstans vad det gäller värdegrund och värderingar och just etiska perspektiv så tror jag absolut att det ändå spelar lite roll.

Moa förklarar att det främst är etiken som spelar in när hon hanterar lekar där våld förekommer. Hon upplever att om hon okejar dessa lekar så okejar hon även våld mot person i allmänhet. Detta är även något Stina lyfter under sin intervju. Hon säger att vi som förskollärare inte kan gömma oss bakom argument som ”det är bara på lek” eller ”de bearbetar upplevelser”. Hon menar att vi har ett etiskt ansvar när vi arbetar med barn och deras föräldrar, att aldrig under några omständigheter okeja våld. Oavsett om våldet sker i leken, i anslutning till- eller utanför leken. Även Linda är inne på det etiska ansvaret man har som vuxen, och säger:

Vi måste tänka på vad det är vi uppmuntrar barnen till och vad dom kan möta i framtiden. Vi ger ju ändå grunden för barnen, så vi måste ju verkligen tänka på vad det är vi ger med dem i ryggsäcken när de börjar i skolan.

Karin ger uttryck för de motstridiga känslorna hon har inför lekar med våldsinslag och tror att pedagoger generellt har svårt att definiera vad de tycker och tänker om barns lekar med våldsinslag. Även hon föreställer sig att de vuxna har ett ansvar att signalera vad som är rätt fel:

Men jag tycker ändå inte att det ska vara ok att man gör illa varann i en lek, för då normaliserar vi ju ändå våldet och visar att ”det är ok, jamen väx upp och så får du leka lekar där ni gör illa varandra, sen kan du ju gå och göra illa nån annan när du blir tonåring”. För jag tror ändå att barn, dom leker ju onda och goda, det finns ju nån slags moral i lekarna att dom har nån...de ser på nyheterna att det är krig och vem är ”the good guys” och dom har ju ändå det här. Nånstans måste dom få utlopp för all input dom får i sig...fast våld i sig är verkligen negativt, verkligen.

Flera uttryckte att de inte riktigt kunde sätta ord på vad de baserade sina resonemang på, men att de kände ett stort motstånd mot dessa lekar. Här menar vi att rådande normer kring etik och moral synliggörs, då pedagogerna resonerar kring huruvida lekar med våldsinslag bör tillåtas och vad deras ”okejande” kan signalera till barnen (Collste 2010:20).

Pedagogerna har under intervjuerna gett uttryck för att ämnet ”barns lekar med våldsinslag” är komplicerat och mångfacetterat. De har mer eller mindre svårt att precisera vad de faktiskt tycker och känner, och menar att det är ett ämne som berör och är svårt att separera från de känslor begreppet våld medför. Stina ger uttryck för detta såhär:

Men varför jag känner så, det är bara en instinkt i mig som säger att det kan aldrig vara ok. Då är det ok att man får sparka på någon som ligger, då är det ok att gå därifrån om någon gråter likaväl, och det...det går inte, jag kan inte köpa det. Jag kan inte förklara varför, det bara är så.

Wedin (2009) beskriver normer som sociala kontrollmekanismer som representerar det vi anser socialt godtagbart (Wedin 2009:43). I relation till detta resonerande kan pedagogernas normer kopplade till etik ses som en förlängning av samhällets normer. De normer pedagogerna bär med sig från samhället och sitt sociokulturella sammanhang reproduceras i förskolan. Dolk (2013) framhåller även att de vuxnas strävan efter att fostra barn in i den rådande vuxennormen måste ses ur ett maktperspektiv, där pedagogerna tar sig makten att utifrån egna etiska värderingar resonera och agera kring barns lekar med våldsinslag.

Nolltolerans

Av de 6 pedagoger vi tillfrågat uttrycker alla att barns lekar med våldsinslag hanteras på ett annorlunda sätt än vad ”vanliga” lekar gör. Detta kommer till uttryck på olika sätt. Vissa pedagoger menar att de avbryter vapenlekar så fort de ser dem, och nämner att de har så kallad nolltolerans när det handlar om våld. Karin förklarar:

...man måste skilja på också vad jag som pedagog tänker och hur jag personligt också reagerar i dom stunderna. Men är det att man ser att någon gör illa varandra på gården då är det ju bryt direkt, det är ju nolltolerans helt!

Pedagogernas uttalanden visar en syn på att våld inte är accepterat, och heller inte ska tolereras, varken i samhället eller på förskolan. Dessa uttalanden kan ses som ett uttryck för den rådande normen kring etik och moral i samhället och förskolan, som säger att våld inte ska accepteras eller tillåtas i någon form. De vuxna ser sig som förebilder – normen - och föreställer sig att barn behöver få lära sig etiska värden om ”människolivets oinskränkbarhet” (Johansson 1999:17).

Moa nämner att om barnen leker en våldsam lek där de riktar våldet mot varandra, exempelvis om barnen låtsas-skjuter varandra, stoppar hon dem direkt. Men om de leker med exempelvis LEGO-figurer som slåss med varandra upplever hon det inte lika farligt och kan låta den leken fortgå. Även Linda nämner att hon resonerar olika beroende på vem våldet är riktat mot i leken. Hon berättar att när det är dags för älgjaksäsongen brukar barnen leka att de jagar och skjuter på älgar:

Det är inte ok att springa och skjuta nån... ”så, nu är du död”. Om man inte leker jägare eller är älg eller något sånt där

Merparten av pedagogerna har på olika sätt gett uttryck för att de har ”nolltolerans” mot våld och barns lekar med våldsinslag, även om det på deras respektive förskolor inte finns en sådan uttalad praxis kring just barns lekar med våldsinslag. Denna inställning kan ses som ett etiskt ställningstagande mot våld. Hur snabbt pedagogerna väljer att avbryta lekar med våldsinslag verkar dock bero på vilket uttryck våldet tar och vem det är riktat mot.

Erfarenhet

Våra resultat pekar på att ett genomgående tema var att pedagogerna baserar sina resonemang på tidigare erfarenheter av barns lekar med våldsinslag. Alla intervjuade pedagoger uttryckte en oro för vad barnens lekar med våldsinslag kunde leda till. Den största oron gällde om barn skulle skada sig eller varandra, eller att det skulle ske ett maktutövande eller exkluderande i leken. Stina uttrycker sig så här:

Jag vet ju att leken spårar, förr eller senare spårar den, det är väldigt väldigt sällan som barn avbryter en lek och känner sig nöjd med den att "nu har vi lekt färdigt". Väldigt väldigt sällan. Utan då har det hänt någonting, och har du inte som vuxen varit där då så kan det ha förekommit kränkningar eller...där ett barn känner att "jag får aldrig vara den som är polis" eller "jag hamnar alltid i underläge". De kan inte riktigt uttrycka det men, men jag är jätte kluven till våldslekar överhuvudtaget.

Alla pedagoger nämner att de inte tror att barnen menar att göra illa någon när de leker lekar med våldsinslag, varken fysiskt eller psykisk, utan de "bara leker". Men pedagogernas erfarenheter är ändå att dessa lekar i princip alltid utvecklas på ett negativt sätt och att det slutar med att någon blir ledsen. Karin påpekar dock att barns lekar inte alltid behöver vara det pedagogerna tror:

Jag tror att en del pedagoger tror att lekar som låter mycket per definition är våldsamma. Vilket de faktiskt inte alltid är, vilket det ofta inte är skulle jag vilja säga. Där det rör sig mycket och låter mycket reagerar många "de gör illa varandra". Och det behöver de faktiskt inte göra...

Johansson (1999) menar att de personliga erfarenheter och ställningstaganden pedagogerna har kring etik och moral bidrar till formandet av förskolans ramar (Johansson 1999:16). Detta kan ses som att pedagogerna i vår undersökning utgår från sina subjektiva erfarenheter och upplevelser då de väljer att ta avstånd från lekar med våldsinslag.

Pedagogerna kluvna till hur barns lekar med våldsinslag ska hanteras

Alla pedagogerna beskriver på olika sätt att de upplever det svårt att veta hur de ska hantera barns lekar med våldsinslag. De kan å ena sidan se att barnen leker och har roligt, men oroar sig samtidigt för att det ska sluta med att någon gör sig illa eller känner sig kränkt. Stina förklarar vidare:

...ska man bara säga "nej ni får inte" för att undvika såna saker, för nånstans måste de också lära sig att...att en handling får en konsekvens, och hur ska de lära sig de om de inte får öva det? Om vi hela tiden ska linda in dem i bomull och säga att "allting är farligt, nej

ni kan inte leka dom här lekarna för någon kanske gör sig illa? Det blir också jätte konstigt...så att jag är jätte kluven.

Även Moa resonerar kring att barnen kanske behöver leka lekar med våldsinslag för att skapa sig en förståelse för ”det goda” och ”det onda”:

Det jag tänker då är ju att livet handlar lite om motsatser. Och får du inga motsatser så har du liksom ingen känsla för liksom de olika bitarna, det goda och det onda.

Trots att pedagogerna har många åsikter och ställningstaganden till barns lekar med våldsinslag, nämner alla att de har svårt att avgöra hur de egentligen ska hantera dessa lekar. De beskriver det som ett etiskt dilemma. Några pedagoger uttrycker på olika sätt att barnen även måste få chansen att finna sina egna gränser för vad som är rätt och fel och vad som är ”det goda” respektive ”det onda”. Här synliggörs normer kring etik och moral med föreställningar kring förskolans uppdrag att lära barnen förstå skillnaden mellan gott och ont – rätt och fel.

4 av 6 pedagoger nämner även att de har vissa förebyggande strategier. Linda berättar att de jobbar med hur man kan vara en bra kompis genom den så kallade ”kompissolen”, där varje stråle består av ett värdeord som beskriver hur en bra kompis bör vara. I det arbetet pratar de bland annat om att inkludera och inte göra illa varandra. Andra förebyggande strategier som nämns är ”STOPP-handen” och att barnen får lära sig att de har rätt till sin egen kropp, och att det är barnen själva som bestämmer var gränsen går för dem. Om detta berättar Karin:

Så just nu är vi ju, både pedagoger och även barnen mot varandra, ”stopp, du får inte göra så mot mig”. Så då är det så väldigt naturligt just nu med hur vi jobbar att ”min kropp är min kropp, jag bestämmer vem som ska röra min kropp, alltså kan inte du bara börja låtsas-brottas med mig.

Båda dessa förebyggande strategier syftade till att i förlängningen ge barnen förståelse för vad som är etiskt och moraliskt rätt i relation till en annan individ, och att själva lära sig att säga ”stopp” och sätta gränser. Här synliggörs hur pedagogerna utgår från sina normer kring moral och etik för att bidra till fostrandet av moraliskt och etiskt välfungerande medborgare.

Mer eller mindre alla pedagoger nämnde att de inte upplevde sig ha fått någon teoretisk kunskap från sin utbildning som de kunde koppla till hanterandet av barns lekar med våldsinslag. Linda berättade att hon hade läst en bok som hon ibland återvände till när hon

behövde idéer kring hur hon skulle hantera konflikter mellan barn. Karin var den enda som hade direkt praktisk och teoretisk kunskap kring lekar med våldsinslag. Hon berättade att hon under en tid arbetat på en förskola dit många nyanlända asylsökande barn kom. Då fick de verksamma pedagogerna på den förskolan stöd och kunskap från en psykolog kring hur de skulle hantera situationen:

Och det var många barn som hade riktiga trauman, som låg och skrek på vilan och grät, som hade sett sina föräldrar torterade. Det var verkligen en jobbig situation. Och då hade vi också handledning, psykologisk handledning. Och i det, med alla de teoretiska perspektiven hon hade med sig, så förstod jag redan från början att dom måste få leka det här. För att dom bearbetar det dom är med om...och det var väldigt viktigt. Och där skulle man aldrig kunna sagt att "ni får inte..." Utan då fick vi vara med istället, så att dom inte gör illa varandra. Men att nåstans få leka...

Pedagogerna menade också att förhållningssättet till lekar med våldsinslag inte är något man diskuterat djupare på förskolan eller i arbetslaget. Moa nämner att de ibland diskuterar sådant som inträffat under dagen eller om de är ute på gården. Flera pedagoger nämner likabehandlingsplanen och förklarar att då de jobbar med denna diskuterar de förskolans förhållningssätt till våld och hur det bör hanteras.

Pedagogerna menar att de saknar kunskap som kan underbygga hur de kan agera och resonera kring dessa frågor. Karin, som berättade att hon fick ökad kunskap kring barns lekar med våldsinslag i samband med att arbetet med asylsökande barn, ställer sig trots detta osäker till hur hon faktiskt bör agera och resonera och tycker att det är svårt att skilja de professionella resonemangen från de privata. Stina menar att det handlar om eget intresse och att hålla sig uppdaterad. Hon anser även att det är jätteviktigt att föra en dialog med både föräldrar och barn kring dessa frågor, att resonera. Hon berättar vidare:

När vi resonerar mycket om det, och har ögonen... glasögonen just på leken med våldsinslag så upplever jag att det blir lugnare i barngruppen, vi är ju mer observanta på det. Och har vi dessutom läst en artikel eller någon kommer med en...nånting som har med teorier eller forskningsbaserat material och delger andra, eller någon bok eller nånting så, så blir de ännu mera medvetet, och då får det effekter ut i barngruppen.

Flera av pedagogerna förklarar på olika sätt att det främst är upp till dem själva att söka kunskap kring hur de bör resonera och agera gällande barns lekar med våldsinslag. Kunskapen de får till sig kan komma från exempelvis nyheter, artiklar eller böcker. Linda nämner även att tiden till att hålla sig uppdaterad och läsa på kring olika ämnen är väldigt

begränsad och att den planeringstiden som finns går åt väldigt snabbt till allt som behöver göras. Alla pedagoger upplevde det som problematiskt att det inte finns en bredare teoretisk kunskap kring lekar med våldsinslag, även om de upplever att deras ställningstagande till leken inte främst baseras på teoretisk kunskap eller styrdokument. Majoriteten uttryckte även att de önskade mer kunskap och forskning på området.

Pedagogerna ger här uttryck för hur de funderar och resonerar kring eventuella sätt att tillägna sig utökad kunskap kring barns lekar med våldsinslag. Deras resonemang uttrycker att de inte upplever att den kunskap de fått under sin förskolläraryr utbildning täcker in dessa frågor. En trolig förklaring, vilket de även har gett uttryck för i tidigare text, kan vara att de ser barns lekar med våldsinslag som något separerat från den ”vanliga” leken – det vill säga den till synes oproblematiske leken. De lekar som innehåller något inslag av våld menar pedagogerna resulterar oftare i etiska diskussioner, än de ”vanliga” lekarna. Johansson (1999) berättar att etiska ställningstaganden är något som diskuteras i samhället såväl som på förskolan, och menar att skolans styrdokument understryker att skolan har i uppdrag att förmedla etiska värden (Johansson 1999:17).

6.1.2. Genus

Det är pojkar som leker lekar med våldsamma inslag

Av de 6 pedagoger som deltog i vår undersökning svarade 5 stycken att lekar med våldsinslag i högre grad förekommer hos pojkar än hos flickor. Stina och Karin förklarade detta som att det ligger i manlighetsnormen att vara tuff och orädd, och att ta för sig i de här lekarna. Karin förklarar:

Det har med manlighetsnormen att göra, det är jag starkt övertygad om. Att förväntningarna på könet och vem du förväntas vara för att du är född att vara pojke. Och att många omedvetet överför dom normerna, för hur du förväntas vara.

Stina diskuterar att även strukturerna i samhället har en stor inverkan på vad vi förväntar oss utav könen. Hon säger att:

Eftersom att jag har...nånstans känner att jag genom alla år har upplevt att majoriteten av barn som leker våldslekar är pojkar, så ligger det säkert i strukturerna. Om man tittar bara på leksaksindustrin, på kläder, på macho...alltså hela normen om vad en pojke är bygger

ju jätte mycket på styrka och mod och makt. Och det utövar dom, dom befinner sig på dom arenorna, det förväntas av dom.

Pedagogernas uttalanden visar att det i förskolan finns en mycket stark genusnorm som influeras av samhället och reproduceras av både pedagoger och barn. 2 av de 6 pedagogerna kopplar detta faktum till att det finns en manlighetsnorm, en norm som talar om hur män/pojkar bör vara och agera. De menar att pojkar redan från födseln influeras av de rådande ”mansnormerna” i samhället och börjar forma sin identitet som pojke, med allt vad det innebär, och att det är en förklaring till varför det främst är pojkar som väljer dessa lekar. Pedagogernas uttryck kan även ställas i likhet med Butlers (2005) resonemang om att könet är kulturellt konstruerat och att det finns tydliga koder för hur män och kvinnor bör agera. Karin berättar att hon ser arbetet med genus i förskolan som en grundbult för jämställdhetsarbetet, och i förlängningen som ett sätt att minska våld och förtryck i världen:

Och normerna för hur en pojke bör se ut, vara och bete sig formar ju också så småningom dom här barnens syn på sig själva och på andra människor/.../ För jag tror, att skulle man komma åt det här redan på förskolan skulle man lösa så mycket av världsproblemen - det är ju min lilla vision - men jag tror verkligen hårt på det, att om man skulle jobba mer med det, med jämställdhet jätte ordentligt från förskolan så skulle man lösa ganska mycket på lång sikt.

Anki och Moa har en annan infallsvinkel, och menar att anledningen till att pojkar många gånger dras till mer fysiska lekar är för att deras rörelsebehov är ett annat än flickornas. Med detta menar de att pojkarna har ett större behov av att agera fysiskt och uttrycka sig kroppsligt än vad de upplever att flickorna har. Anki nämner dock att flickorna utövar våld, men ”på ett annat sätt än vad pojkarna gör”. Både Butler (2005) och Wedin (2009) menar att de normer som finns kring hur pojkar och flickor bör vara och agera skiljer sig åt och ställs i motsats till varandra, och att pojkar och flickor tillskrivs olika egenskaper beroende av sin könstillhörighet.

6.1.3. Barnsyn

Barnets bästa?

Alla pedagogerna understryker att det är viktigt att de vuxna är närvarande då barnen leker lekar med våldsinslag. På så sätt menar de att de kan gripa in och avstyra leken om den verkar gå över styr. Den mest genomgående strategin som pedagogerna använder är att avleda barnen och styra in på ett annat, mindre våldsamt, spår. Linda säger exempelvis:

Man måste vara med, man kan inte bara stå i ett hörn på gården utan man måste finnas med och höra vad det är dom säger till varandra, när det går över styr. När jag känner att "det här känns inte bra i magen" eller när jag ser på barnens uttryck att det inte är ok, då leker vi någon annan lek.

Linda motiverar även sin avledande strategi och menar att om hon skulle säga till barnen att de inte får leka lekar med våldsinslag på grund av att det blir för våldsamt eller att någon kan göra sig illa så har hon sett att de istället leker dessa lekar i smyg, och då är det svårare som vuxen att få syn på vad som sker och kunna ingripa:

Blir det så att man säger mycket att det "nej, det är inte ok", så förstår dom att det inte är ok, och då kan dom göra det i smyg. Och det är ju inte speciellt bra heller, så jag är ju väldigt tydlig med att berätta att "jamen nu kan vi leka den här leken istället" och förklara, alltså bryta på det sättet.

Även Anna berättar att hon brukar försöka avleda och styra in barnen på en annan lek och menar, i likhet med flera andra av de intervjuade pedagogerna, att de vuxna måste visa vägen:

...åh ändå då har man ju rollen som pedagog att försöka bryta, man kan se nånting i leken som gör...till exempel om de sparkas, då kan man ju försöka introducera "vi kan, kom vi spelar fotboll istället" så att man försöker leda bort dom på nånting. Men det är inget som intresserar. Så att vi har ju en jätteviktig roll och försöka ändå visa vägen till något annat, det är inte helt enkelt...

Några pedagoger nämner även att de ofta tillfrågar barnen vilket syfte de har med sin lek, vad den handlar om och varför de väljer att leka den. På så sätt försöker pedagogerna förstå barnens egen upplevelse av leken för att lättare kunna vara med och avläsa hur leken kan utvecklas. Stina exemplifierar ett sådant scenario så här:

Jag säger till barnen; "Nu när ni, jag ser att ni leker, att ni jagar varandra, men vad är det ni leker, vad betyder...vad är det ni ska göra i leken, vad är det ni leker?", "Vi jagar varandra" "Och vad händer när du fångar, vad händer när hon ska fånga dig eller när han ska fånga dig?", "Men då ska vi till den där platsen" "Men vad händer då, går man dit själv då eller hjälps ni åt, bär ni eller drar ni, hur gör ni?" "Ah, men vi håller fast" "Men då tittar jag på er en stund och ser vad ni leker, för är det så att jag ser att någon blir ledsen eller inte vill det här, då går jag in och bryter". Det kan jag säga till barnen här. Men så många gånger som jag har ångrat mig efteråt därför att dom har inte...många barn har inte förmågan innan, att veta innan hur leken ska fortskrida, för det kan också...man kan bli arg på en kompis för de tar för hårt eller man ramlar, det blir olyckor.

Flera pedagoger uttryckte att när barnen leker lekar med våldsamma inslag, känner de en oro för hur leken kommer sluta, och menar att deras erfarenheter är att det ofta slutar med att

någon blir ledsen eller gör sig illa. Den erfarenheten gör att de ofta, som tidigare nämnt, väljer att avbryta eller avleda leken. Här ges uttryck för ett vuxenperspektiv på barnens lek - med andra ord deras barnsyn - de gör en bedömning att utifrån sina egna erfarenheter och upplevelser ta avstånd från lekar med våldsinslag grundat i en oro och omsorg för barnens bästa. Vilken norm kring barns bästa som är dominerande i samhället har dock varit föränderligt och måste även det ses som en sociokulturell konstruktion. Sandin (2000) berättar exempelvis att vad som ses som barnens bästa har förändrats över tid och de sociala, kulturella samt politiska förhållandena bidrar till den förändrade synen på vad barndom innebär.

Samhället och lekarna har blivit våldsammare och påverkas av media

Att vårt samhälle blivit våldsammare och att detta påverkar barns lekar var något flera av pedagogerna nämnde. De drog paralleller och jämförde sin egen barndoms lekar med de lekar barn idag leker. De beskrev att barnen idag möter och influeras av våld i högre grad än när de själva var små. De upplever även att barn idag tillåts att spela våldsamma tv-spel, se våldsamma tv-program, utöva kampsporter och köpa leksaker, som kan inspirera till våldsamma lekar. Anna beskriver att alla dessa ovannämnda aspekter avspeglas i barnens lek genom att våldet de använder sig av har blivit grövre.

När vi ställde frågan till pedagogerna om de har några egna minnen av våldsamma lekar från sin barndom fick vi olika svar. Anna, Stina och Moa minns att de lekt lekar som tjuv och polis, jaga-lekar och cowboys och indianer. Ingen av dem uppfattar dock att dessa lekar var våldsamma och menar att barnen var införstådda i att ”det var på lek”. Anna beskriver det som:

Man jagade varandra med pinnar, men det förekom aldrig sparkar...och hårda tag mot halsen. Det här elaka fanns inte.

Även Linda och Anki är inne på att de lekte jaga-lekar som liten, de vill dock inte benämna det som en lek med våldsinslag då de aldrig upplevde att det förekom något våld i leken. Linda nämner dock att det förekom att man jagade varandra med pinnar eller kastade kottar på varandra, men aldrig i avsikt att skada någon annan, utan att alla iblandade var införstådda i att det var på lek.

Karin beskriver under sin intervju att hennes barndomsminnen av våldsamma lekar är att hon kanske blev fasthållen i en jaga-lek ibland, men förklarar att hon sällan var inblandad i sådana lekar utan snarare observerade när andra barn lekte i förskolan och skolan. Karin nämner att barn inte blev inspirerade på samma sätt som idag, och att hon själv kunde känna obehag när andra barn lekte sådana lekar. Vidare säger Karin om de lekar som förekom när hon var barn:

...men inte att jag känner själv att jag kan relatera till att det var våld i det, utan det var mer lek så. Fast det är ju ett vuxenperspektiv på mina minnen också, så det är ju inte helt enkelt heller.

4 av de 6 intervjuade pedagogerna uttrycker att barns lekar med våldsinslag idag främst är inspirerade av media. Pedagogerna menar att barn idag möter detta i exempelvis dataspel och tv-program, och att den digitaliserade världen skapat en helt annan åtkomst och närhet till det våld som förekommer runt om i världen, jämfört med när de själva var små. De beskriver att barn idag lämnas obevakade med surfplattor och surftelefoner, vilket ger dem oövervakad tillgång till våld som föräldrarna inte har koll på. Linda säger:

Just det här att surfa på paddan är ju mycket lättare eller att bara ta sin mobiltelefon. Det är mycket lättare för dem att komma in på sidor som kanske är för barn, men kanske för äldre barn och inte för två-tre åringar, utan för skolbarn men som dom ändå kan ta del av. Det finns mer tillgängligt nu.

Anna och Linda nämner barnprogram och karaktärer som de ser influerar barns lekar där det förekommer våldsinslag. Exempel på dessa är Power Rangers, Zombies och LEGO-filmer. Att pedagogerna anser att populärkulturen har inverkat på barnens lek och fantasi är också något som framkommit under våra intervjuer. Anna förklarar att hon kanske framstår som väldigt negativ, men att hon känner sig väldigt ”anti” till den digitaliserade världen och anser dess påverkan vara negativ för barn fantasi:

... men alltså fantasin finns inte här (i förskolan, vår anmärkning) idag som den fanns för 10-15 år sen. Och jag tror ju - jag är ju väldigt negativ till teknik överhuvudtaget - men jag tror ju att den digitaliserade världen har frångått barnen både lek och fantasi. Nu är jag hårdragen men...(skratt)...jag måste få vara det!

Även Karin föreställer sig att barns lekar påverkas av media och allt barnen får tillgång till. Hon förklarar vidare att:

Jag tror verkligen på att barn som får tillgång till mer media, alltså spel, filmer och så vidare - det räcker i och för sig att gå ut och kolla på en reklampelare så är det ju liksom

våld överallt. Det blir så nära, det blir så naturligt med våld. Så tänker jag att på nåt sätt kanske man blir, inte avtrubbad, men att man blir...det blir ett ok att leka dom lekarna...tror jag...

I våra intervjuer blev det tydligt att pedagogerna har en bild om att den uppväxtmiljö barnen idag möter är våldsammare än vad de upplever sin egen uppväxt. De kopplar detta till att de våldsamma lekarna barnen leker idag genomsyras av ett grövre våld inspirerat av media. Som exempel på detta nämns att barn idag använder sig av strygrepp och sparkar i leken, något de inte upplever sig minnas från sin egen barndom.

Att pedagogerna upplever sin egen barndom som mindre våldsam kan ur normkritiskt ses som normer kring barndom och barnsyn. Pedagogerna ger uttryck för sin egen barndom som norm, och att den leken barnen leker idag avviker från det normala och är skadlig. Ahlberg (2013) framhåller att normer förändras i takt med att samhället förändras. Som Butler (2006) påpekar är normer inget som står för sig själv, utan en norm är beroende av att individer reproducerar denna. Här kan detta ses som att pedagogernas normer baseras på både deras bakgrund och erfarenhet från sin egen uppväxt, men även de normer som råder i dagens samhälle kring barn och lekar. Med andra ord pendlar pedagogernas uppfattningar mellan sin egen barndoms normer rörande lek, samtidigt som det i samhället idag råder nya normer kring lek som de bör förhålla sig till. Merparten av pedagogerna uttrycker i intervjuerna att den största skillnaden mellan deras och dagens barns lekar är alla nya influenser som finns i dagens samhälle, och främst då från media. Den normen som synliggörs kring barns medieanvändande är att de inte anses kunna hantera de influenser de får via exempelvis datorer, tv, spel och youtube. Detta kan ställas i kontext till den rådande normen kring barnsyn, och att barnen idag befinner mellan å ena sidan synen på barn som kompetenta och medforskande, å andra sidan synen på hur barnet ska fostras till att bli goda demokratiska medborgare.

6.2. Analysdiskussion

I den följande texten kommer vi under de tre rubrikerna ”moral och etik”, ”genus” och ”barnsyn” föra en diskussion kring vårt resultat kopplad till vår teoretiska utgångspunkt samt tidigare forskning.

6.2.1 Moral och etik

Alla pedagogerna i vår undersökning uttrycker en osäkerhet kring hur barns lekar med våldsinslag bör hanteras. Det verkar som om deras känslomässiga och moraliska avståndstagande till våld är det som främst framträder i deras resonemang. Och det är inte konstigt med tanke på att vi lever i ett samhälle där normen är att vi inte på något sätt accepterar våld, och vi har lagar som förbjuder våld på alla plan. Självklart ska vi, som pedagogerna uttrycker, ha nolltolerans mot våld.

Men dilemmat i vår studie, vilket även verkar vara dilemmat för pedagogerna, är att vi inte talar om våld - vi talar om lekar som *handlar* om våld. Även om dessa lekar upplevs som ett dilemma för pedagogerna, och fyller dem med obehag, är det ju faktiskt barnens upplevelse och intention med leken som bör stå i fokus. Vi har i vår studie inte observerat eller intervjuat barnen i förskolorna, så vi kan såklart inte dra några slutsatser kring hur barnen uppfattar dessa lekar. Däremot kan vi ställa pedagogernas resonemang i relation till Hollands (2003) studie. Holland (2003) berättar att då hon i sin studie studerat pedagogernas förhållningssätt till barnens lekar med våldsamma inslag sett att den grundar sig i ett ”förnufts-tänkande”, att det är bättre för både verksamheten och barnen om dessa lekar minimeras - pedagogerna i hennes undersökning menar att det kan ju inte skada med nolltolerans. Holland (2003) framhåller dock att pedagogerna behöver se skillnaderna mellan våld och lek, och att lekar med våldsinslag för barnen endast handlar om lek, för dem är det inte verklighet.

Pedagogerna i vår studie hade ingen praxis på sina förskolor, där man tog direkt avstånd från lekar med våldsinslag. Däremot berättade de att det i dessa lekar var viktigt att som pedagog vara närvarande. Barns lekar med våldsinslag var viktiga att följa, och många gånger försökte pedagogerna avleda barnen genom att styra in leken på ett annat spår. Även om pedagogerna väljer att hantera lekarna på detta sätt av omsorg för barnen går det inte att bortse från det maktperspektiv ett sådant förhållningssätt synliggör. Både Wedin (2009) och Dolk (2013) framhåller att den som bestämmer och reproducerar normen - i detta fall normen kring lekar med våldsinslag - även intar en maktposition.

Här går det heller inte att säga att barnens lek blir fri. Den fria leken är något som det ofta talas om i förskolan, och det handlar om att barnen är fri att leka och utveckla leken i den riktning de själva vill. Den fria leken handlar indirekt om demokrati och rätten att själv få påverka sitt sammanhang. Tullgren (2004) påpekar att leken i förskolan ofta ses ur ett nyttoperspektiv av pedagoger. I förskolan läggs fokus på utveckling och lärande, vilket även

innefattar leken. Om pedagogerna har svårt att se hur lekar med våldsinslag skulle kunna leda till utveckling eller lärande för barnen, utan snarare ser dessa som destruktiva och skadliga, blir den självklara konsekvensen att pedagogerna vill minimera lekar med våldsinslag.

Pedagogerna i vår undersökning menar att deras erfarenheter är att lekar med våldsinslag ofta slutar med att någon gör sig illa och blir ledsen, eller att det förekommer kränkningar och maktutövanden. Vi frågar oss dock om inte de flesta lekar faktiskt skulle kunna sluta på det sättet. Ett barn som gungar eller åker rutschkana skulle i princip också kunna göra sig illa och bli ledsen. Barn som till synes leker en stillsam lek i sandlådan kan även de kränka och exkludera, dock blir detta inte synligt på samma sätt. Pedagogerna Karin i vår undersökning har en teori om att lekar som låter mer och som är ”rörligare” ofta får pedagoger att tro att det är våldsamt. Kan det i sådant fall vara så att de lekar som av pedagogerna upplevs som mer kaotiska och irrationella får mer uppmärksamhet, och därigenom blir de fall där kränkningar och exkludering förekommer mer synliga? Om det är som pedagogerna framhåller, att de anstränger sig extra med att vara närvarande då lekar med våldsinslag utspelas, bör den logiska konsekvensen vara att kränkningar och exkluderingar vid dessa tillfällen blir lättare att identifiera.

Pedagogerna i vår undersökning oroar sig även för vilka signaler de sänder till barnen om de tillåter lekar med våldsinslag. De föreställer sig att om de tillåter barnen att leka dessa lekar så tror barnen kanske att det är okej med våld överlag. Men här måste vi återigen komma ihåg det Holland (2003) påpekar, att för barnen är det en *lek*. Att tillåta våld mellan två barn som är i konflikt med varandra bör således vara en annan sak än att tillåta barn att exempelvis leka krig. Om en pedagog skulle låta barn lösa konflikter med våld skulle det i vår mening absolut signalera att det är tillåtet med våld. Men att som pedagog tillåta en lek som handlar om krig menar vi behöver ses ur ett annat perspektiv.

Det är förståeligt att man som vuxen ifrågasätter syftet med lekar med våldsinslag. Teorier kring lek menar att leken är ett sätt för barn att skapa sig en egen förståelse för saker i sin omgivning, och det är ofta det barnen stöter på i sin omgivning som inspirerar leken. Löfdahl (2002) berättar exempelvis att barn i leken kan ställa existentiella frågor och på så sätt förstå och bearbeta dessa. Då pedagogerna i vår undersökning lyfter frågan om syftet med lekar med våldsinslag, funderar de även kring att den kanske hjälper barnen att skapa sig en förståelse för ”rätt och fel”. Pedagogerna i vår studie uttryckte, i sin osäkerhet kring hur de faktiskt bör

hantera lekar med våldsinslag, även en ödmjukhet inför att barnen kanske ändå behöver dessa lekar, även om det för dem var svårt att förstå hur. När de använde sig av de olika strategierna i hanterandet av dessa var det för att de hade en vilja att förstå. Att pedagogerna strävar efter att göra barnen rättvisa i hanterandet av lekar med våldsinslag yttrar sig även i deras efterfrågan på mer kunskap och forskning när det kommer till dessa lekar. De menar att i och med att ämnet många gånger är så abstrakt, och att de upplever sig hindrade av sina egna etiska och moraliska ställningstaganden behöver diskussioner kring dessa lekar lyftas.

6.2.2. Genus

Nästan alla pedagoger påpekade att det främst var pojkar som lekte lekar med våldsamma teman. Det är även något den forskningen vi tagit del av säger, samt våra egna erfarenheter. Även om, eller kanske just på grund av, att detta faktum är en generell observation så kan det inte gå oss oreflekterat förbi. *Varför* ser det ut på det sättet? *Varför* är det oftast pojkar som väljer att leka lekar med våldsinslag? Och *varför* väljer majoriteten av flickorna att *inte* leka dessa lekar?

Precis som Holland (2003) påpekar är det närapå omöjligt att inte diskutera genusperspektiv då temat barns lekar med våldsinslag kommer på tal. Några av pedagogerna nämner de så kallade mansnormerna som en förklaringsmodell. Precis som Eidevall (2009) och Wedin (2009) påpekar är genus det socialt och kulturellt konstruerade könet. Utifrån detta, samt de tidigare nämnda teorierna kring hur normer skapas och reproduceras, blir det för oss tydligt att det främst är de dominerande normerna som påverkar pojkar och flickor i sina val av exempelvis lekar. Om man ska exemplifiera olika sätt som normerna kring könet reproduceras kan vi exempelvis studera media (barnböcker, filmer, spel m.m.) – där pojkar ofta framställs som starka, tuffa, modiga och aktiva medan flickor framställs som omvårdande, mjuka, söta och väluppfostrade. Vi kan även titta på de vuxna i samhället som reproducerar dessa normer genom sitt agerande och resonering, samt via det som erbjuds barnen (Änggård 2005; Wedin 2008). Det verkar som om ”pojknormen” och ”flicknormen” är så stark att det i princip är omöjligt för flickor och pojkar att överskrida dessa utan att uppfattas som annorlunda eller avvikande.

Eidevall (2009) berättar i sin studie att pedagogerna hade en högre toleransnivå när pojkar leker lekar med våldsinslag än när flickor leker dessa lekar. Detta är inget vi kunnat utläsa ur vårt material, då pedagogerna i princip inte nämner att flickor leker dessa lekar, och de som gjort det har inte gett uttryck för att dessa betraktas annorlunda. Möjligtvis skulle Änggårds (2005) tes om att pedagogerna har andra förväntningar på flickors lekar kunna påverka vad de ser, och även vilka signaler dessa förväntningar ger flickor. Om det är så att pedagogerna omedvetet reproducerar normer och förväntningar kring vilka lekar flickor antas välja, bör dessa således påverka flickornas val och vidare reproduceras av flickorna. En sådan norm påverkar troligen även pojkar i deras lek, vilket i sådant fall reproduceras genom att flickor exkluderas från pojkars lekar med våldsinslag. Exempelvis nämner Hellman (2010) att pojkar aktivt utesluter flickor ur lekar som värdesätter egenskaper som ses som ”typiskt pojkiga”.

Holland (2003) beskriver även att pedagogerna i hennes studie ofta gav de barnen som lekte lekar med våldsinslag (det vill säga pojkarna) tillsägelser och bad dem leka någonting annat. Samma signaler har vi fått från de pedagoger vi intervjuat - de lekar som problematiseras är lekarna med våldsinslag. Men vad kan detta innebära i förlängningen? För oss verkar det som om pedagoger tar sig makten att skapa en *lek-norm*, där det önskvärda är en lek som är stillsam, lågmäld samt har kunskapsutvecklande möjligheter, i linje med det tidigare nämnda ”nyttoperspektivet” på leken. Resultatet av detta blir, precis som även Holland (2003) konstaterar i sin studie, att de lekar majoriteten av flickorna väljer blir normen. I förlängningen kan detta även resultera i att flickornas val av lekar inte problematiseras eftersom att de inte ställer till ”problem” för pedagogerna och övriga barn - de stör inte.

Young (2000) berättar att flickor på ett tidigt stadium lär sig passa in i den rådande normen kring hur en flicka bör agera och röra sig, och som ett resultat av detta begränsar de sitt rörelseutrymme. Det kan ses som en förklaring till det några av pedagogerna i vår studie framhåller, det vill säga att pojkarna har ett annat rörelsemönster. Kanske handlar det istället om att flickorna lärt sig begränsa sitt rörelsemönster och därför *verkar* pojkarnas rörelsemönster vara avvikande.

6.2.3. Barnsyn

Sandin (2000) berättar att barndom och barns villkor har förändrats genom historien, och påverkas av sociala, kulturella och politiska omständigheter. Detta innebär att normen kring vad barndom är och hur den bör te sig förändras över tid. Barnsyn innebär som tidigare nämnt den syn vi har på barn och barndom - våra föreställningar kring vad barn har för behov, kunskaper och möjligheter. När pedagogerna i vår undersökning berättar om sin syn på barns lekar med våldsinslag synliggörs en oro förknippad med barnets bästa. Pedagogerna oroar sig för att barns lekar med våldsinslag ska leda till fysisk eller psykisk skada, och berättar att de på olika sätt försöker vara närvarande i leken för att på så sätt kunna avleda eller bryta den om de upplever att det ”*inte känns bra i magen*” eller när de ser på barnens uttryck att det inte är ok, som pedagogen Linda uttrycker sig. Exempelvis försökte de ta reda på vad barnen själva hade för syfte med sin lek och vad den handlade om. Detta kan dock, i vår mening, bli aningen abstrakt för barnen. För barnen är leken ”här och nu” - ur barnens perspektiv är lekens främsta syfte att den ska vara lustfylld (Tullgren 2004). Det är återigen pedagogers tankar kring lekens nytta och mål som krockar med barnens tankar om lek som något som ”bara är” och som ska vara roligt.

Dessa förhandlingar kring barns lekar med våldsinslag kan ses som ett uttryck för att pedagogerna vill barnets bästa. Men vad de ser som barnets bästa influeras av normer kring barn och deras behov, och såldes blir det bästa för barnet baserat på *deras* föreställningar kring barns behov. Lillemyr (2013) kopplar ihop barnsynens föränderlighet med den förändrade synen på leken, och menar att ”hur vi ser på barn, fostran och lärande påverkar vårt sätt att organisera det pedagogiska sammanhanget” (Lillemyr 2013:12). Viktigt att komma ihåg är att då pedagogerna ger sina perspektiv på lekar med våldsinslag, så är det just *deras vuxenperspektiv*.

Alla pedagoger i vår undersökning upplevde att både samhället och barns lekar har blivit våldsammare. De berättade även om sin barndoms erfarenheter av lekar med våldsinslag, men underströk att dessa inte var lika våldsamma som de lekar barnen lekar idag. Deras resonemang kan ställas i relation till den undersökningen Sandberg (2002) gjort, som visar att vuxna många gånger hade sin egen barndom som norm och även antydde att barndomen var bättre förr. Sandberg (2002) menar dock att när vuxna uttalar sig på det sättet är det viktigt att komma ihåg att det är vuxnas minnen av sin barndom, och att vuxna gärna omtolkar sin barndom och ger den en annan karaktär. Vi har såklart inget belegg för att det är så i våra pedagogers fall, men det är en viktig aspekt att ta i beaktning.

Då Ahlberg (2013) skriver om normer framkommer att det som ses som normalt eller avvikande är föränderligt i relation till samhälle och kultur. Med andra ord är den idag rådande normen kring barnsyn något som konstrueras och reproduceras i relation till det samhälle och den kultur vi har idag. Den norm kring barndom pedagogerna ger uttryck för bör således vara konstruerad i relation till hur vårt svenska samhälle ser ut idag. Då vi fann pedagogernas föreställningar kring att samhället och barndomen idag är våldsammare intressant, försökte vi göra oss en liten överblick kring vad statistiken säger om detta.

Enligt statistik vi tagit del av (BRÅ 2011) är det snarare så att våldsutvecklingen i samhället legat på en jämn eller lägre nivå de senaste 25 åren. Likaså vet vi ju att sen barnlagen förbjöds i Sverige 1979 har våld mot barn setts med helt andra ögon, både av lagen och av samhället. Likaså har olika styrdokument som exempelvis Barnkonventionen understrukit, inte bara barns rätt till säkerhet och trygghet, utan även barns rätt till inflytande och utveckling. Utifrån dessa aspekter verkar det snarare som att det samhälle barn lever i idag har blivit mindre våldsamt. Om normer formas utifrån samhället, och vårt samhälle har blivit *mindre* våldsamt, är det inte så konstigt att pedagogerna i vår studie bär på en syn på barns lekar med våldsinslag som något som bör begränsas. Samtidigt krockar detta med deras uppfattningar kring att samhället och barns lekar blivit våldsammare.

Dock är majoriteten av pedagogerna överens om att barns lekar till stor del influeras av den stora tillgången till media. Man kan ställa pedagogernas resonemang om att samhället blivit våldsammare i relation till det, enligt pedagogerna, tydligt ökade medieanvändandet bland barnen. Genom att barnen idag tillåts att använda sig av datorer och surfplattor i stor utsträckning blir också närheten till våldet en helt annan än tidigare. Pedagogerna menar även att barnen ofta får ta del av material via medier som inte är anpassade efter deras ålder och att detta tydligt kommer till uttryck i deras lek. Att det finns olika normer i hem och skola för hur media bör användas menar Rönnberg (2006) i sin studie och beskriver en oro hos vuxna gällande medias negativa påverkan på leken, men menar även att lekarna faktiskt var våldsammare förr än vad den är idag.

Att barns lekar inspireras av de teman de möter i samhället och i sin vardag berättar Löfdahl (2002), vilket stärker pedagogernas tes om att barns lekar inspireras av (bland annat) media, då media är något barn idag möter i mycket större utsträckning än generationerna före dem.

Men Löfdahl (2002) framhåller även att barn i leken skapar sig en förståelse för det de möter i sin vardag, och att leken på så sätt har ett syfte i bearbetandet av olika frågor rörande allt från liv till död. Vad som inspirerade pedagogernas barndomslekar vet vi inte, men utifrån Löfdahls (2002) resonering bör det vara sådant de mötte i sin vardag. Samhället och kulturen har förändrats, och såklart förändras då även karaktären på barns lekar.

Vi vet inte om pedagogerna upplever all mediepåverkan som negativ då vi i vår studie endast belyser pedagogernas resonemang om barns lekar med våldsinslag, och det är i detta sammanhang de ser en problematik. Vi vill här även dra en parallell till tidigare resonemang kring genus, och frågar oss om detta kan diskuteras utifrån det faktum att pedagogerna menar att det främst är pojkar som leker lekar med våldsinslag - är det återigen de media pojkar väljer, utifrån rådande normer, som problematiseras? Eller ser de samma problematik med flickornas medieanvändning och dess influenser på leken från exempelvis Disneys filmer om prinsessor som näst intill alltid reproducerar rådande genusnormer?

6.3. Metoddiskussion

Vi upplever att vår valda metod hjälpte oss att uppfylla syftet med den här studien. Genom användandet av kvalitativa intervjuer fick vi en djupare förståelse för pedagogernas resonemang kring barns lekar med våldsinslag. Transkriberingen av intervjuerna har varit till stor hjälp i synliggörandet av hur pedagogerna resonerar. I våra transkriptioner fick vi syn på saker vi annars skulle ha gått miste om, vilket vi menar även ger studien en högre trovärdighet.

Som tidigare nämnt var vi tvungna att utföra den sista intervjun via telefon. En risk med telefonintervjuer är att de blir mer formella och inte lika djupgående (Ahrne och Svensson 2011:46). Tyvärr hade vi på grund av tidsbrist inget annat alternativ. Vi har även diskuterat om och hur vi hade kunnat utforma våra intervjuer och vår intervjuguide annorlunda, då vi förstod att ämnet vi berör är abstrakt och mångfacetterat och inte alldeles lätt att formulera sina resonemang kring. Möjligen hade vi tjänat på att utföra fler pilotintervjuer.

Hade vi haft praktisk möjlighet hade vi gärna utfört fler intervjuer i exempelvis en annan kommun för att få ett större och mer varierat material. Vi hade gärna sett att några av våra

informeranter hade varit män, för att se om vi skulle fått andra svar på våra frågor. Tyvärr hade vi informanter som i slutändan valde att inte vara med i vår studie och även någon som blev sjuk, och då var det för ont om tid kvar att försöka hitta nya informanter.

Vi har försökt att i vår metod vara så transparanta som möjligt då vi anser detta stärka trovärdigheten i vår studie och låter därför denna vara öppen för kritik.

7. Sammanfattning

Syftet med vår uppsats var att undersöka hur pedagoger resonerar kring barns lekar med våldsinslag, och i deras resonemang försöka identifiera normer kopplade till etik och moral, genus samt barnsyn. Våra frågeställningar var:

- Hur resonerar förskollärare kring barns lekar med våldsinslag?
- Hur reproduceras normer kring etik och moral, genus och barnsyn i pedagogernas resonemang kring barns lekar med våldsinslag?

Pedagogerna upplevde ett starkt etiskt dilemma kring hur de skulle hantera barns lekar med våldsinslag. Detta gav de uttryck för när de resonerade kring hur de tänker, känner och agerar i relation till dessa lekar. De menade att deras starka motstånd till våld gjorde det svårt att förstå vilket syfte dessa lekar kunde ha för barnen, vilket i sin tur gjorde dem osäkra på hur dessa lekar ska hanteras. Pedagogerna kopplade dessa känslor till sina etiska ställningstaganden mot våld och menade att deras erfarenhet var att när barn leker lekar med våldsinslag slutade dessa lekar ofta i konflikter. Pedagogerna ger uttryck för ett reproducerande av samhällets motstånd mot våld då de applicerar dessa normer på barns lekar med våldsinslag i förskolan.

Vi kunde även se att normer kring genus synliggjordes då de i sina resonemang menade att det främst var pojkar som lekte lekar med våldsinslag. Även uttryckte några av pedagogerna att pojkarna verkade ha ett annat rörelsemönster och rörelsebehov. Flera av pedagogerna kopplade detta till rådande normer kring hur flickor och pojkar förväntas positionerar sig. Även om några av pedagogerna hade teorier kring varför det främst var pojkar som lekte lekar med våldsinslag visade avsaknaden på reflektioner kring varför inte flickor leker dessa lekar på en reproduktion av samhällets normer kring vilka lekar pojkar respektive flickor förväntas leka.

Vi såg även att deras resonemang färgades av synen på hur ett barn bör agera och vad ett barn har för behov, det vill säga deras barnsyn. Denna syn synliggjordes då de resonerade kring vad som är ”det bästa” för barn och hur lekar med våldsinslag kunde inverka på deras fostran och utveckling. De uttryckte en oro kring vad ett ”okejande” av lekar med våldsinslag skulle ge för konsekvenser för barnens etiska utveckling. Leken sågs ur ett vuxenperspektiv och

pedagogerna gav uttryck för att lekar med våldsinslag inte var något som gynnade barn och deras fostran. Här synliggörs en reproduktion av samhällets syn på barn som i behov av fostran och reglering för att utvecklas till välfungerande och etiskt medvetna medborgare.

Vi menar att vi i vår undersökning inte kan dra några direkta slutsatser kring hur barns lekar med våldsinslag bör hanteras. Dock ser vi att pedagoger behöver reflektera kring vad barns lekar med våldsinslag betyder för dem själva och vad de betyder för barnen, och vidare försöka urskilja lekens innehåll från begreppet våld. Det vi *kan* konstatera är att hur pedagoger resonerar kring lekar med våldsinslag synliggör normer kring moral och etik, genus och barnsyn. Dessa normer är en reproduktion av rådande normer i samhället som avspeglas vidare i förskolan via pedagogerna, övriga vuxna samt styrdokument.

Vi har även kommit till insikt i, efter att ha läst forskning kring ämnet, att vi under vår utbildning har fått fler verktyg än vi från början insåg. Vi har exempelvis tagit del av forskning som berör barnsyn, lek, konflikthantering, genusperspektiv och normer. Även om vi anser oss ha fått en djupare förståelse för barns lekar med våldsinslag och även fler verktyg att hantera dessa med, efterfrågar vi ändå fler och större studier kring temat ”barns lekar med våldsinslag”. Framförallt då vår studie visar att vår undran kring hur dessa lekar bör hanteras delas av andra verksamma pedagoger.

7.1. Vidare forskning

Utförandet av en undersökning väcker förstås tankar kring vad som skulle behövas undersökas ytterligare, samt fler eventuella ingångar till det ämne vi skriver om.

- Vi menar att det skulle vara intressant att i kombination med pedagogernas resonemang även lyfta barnens perspektiv och upplevelser kring de lekar som anses vara våldsamma. Hur resonerar *barn* kring lekar med våldsinslag?
- Vi anser även att det skulle vara av intresse att göra en djupare normkritisk undersökning med enbart genusperspektivet som utgångspunkt och däri exempelvis väga in det faktum att de verksamma i förskolans värld främst består av kvinnor, i kontrast till att det främst är pojkar som leker lekar med våldsinslag. Vi har även frågat oss om svaren från pedagogerna hade skiljt sig åt om vi även intervjuat manliga pedagoger.

8. Referenslista

8.1. Tryckta källor

Ahlberg, Ann (2013). *Specialpedagogik i ideologi, teori och praktik – att bygg broar*. (1:a upplagan). Stockholm: Liber.

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Butler, Judith (2006). *Genus ogjort*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.

Butler, Judith (2005). *Könet brinner!* Stockholm: Natur och kultur.

Collste, Göran (2010). *Inledning till etiken*. Lund: Studentlitteratur.

Dolk, Klara (2013). *Bångstyriga barn – makt, normer och delaktighet i förskolan*. Stockholm: Ordfront.

Hellman, Anette (2013). *Vardagsliv på förskolan ur ett normkritiskt perspektiv*. Stockholm: Liber.

Holland, Penny (2003). *We don't play with guns here. War, weapons and superhero play in the early years*. Maidenhead: Open University Press.

Hwang, Philip & Nilsson, Björn (2011). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Natur och Kultur.

Johansson, Eva (1999). *Etik i små barns värld. Om värden och normer bland de yngsta barnen i förskolan*. Göteborg: ACTA Universitatis Gothoburgensis.

Lillemyr, Ole Fredrik (2013). *Lek på allvar – en spännande utmaning*. Stockholm: Liber.

Läroplan för förskolan (98 rev. 10). Skolverket.

Löfdahl, Annica (2002). *Förskolebarns lek - en arena för kulturellt och socialt meningsskapande*. Karlstad: Universitetstryckeriet.

Löfdahl, Annica, Hjalmarsson, Maria & Franzén, Karin (red) (2014). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber.

Martinsson, Lena & Reimers, Eva (red) (2008). *Skola i normer*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (4:e upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Sandberg, Anette (2002). *Vuxnas lekvärld. En studie om vuxnas erfarenheter av lek*. Göteborg: ACTA Universitatis Gothoburgensis.

Sandin, Bengt (2000). "En essä om rätt barndom – barnets århundrade". I: *Rätten : en festskrift till Bengt Ankarloo*. Lund: Nordic Academic Press.

Sparman, Anna (2006) *Barns visuella kulturer: skolplanscher och idolbilder*. Lund: Studentlitteratur.

Wedin, Eva-Karin (2009). *Jämställdhetsarbete i förskolan och skola*. Stockholm: Norstedts juridik.

Young, Iris Marion (2000). "Att kasta tjejkast. Den kvinnliga kroppens uttryck, rörelse och rumslighet". I: *Att kasta tjejkast. Texter om feminism och rättvisa*. Stockholm: Atlas.

8.2. Elektroniska källor

Arbetsbladet (2010). *Pang, du är död!* Tillgänglig:

<http://www.arbetsbladet.se/allmant/pang-du-ar-dod-2> (2015-10-19).

BRÅ (2011). Tillgänglig:

http://www.bra.se/download/18.744c0a913040e4033180001774/1371914718780/2011_5_dolda_valdets_utveckling.pdf (2015-11-26).

Eidevald, Christian (2009). *Det finns inga tjejbestämmare – att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek*. Tillgänglig: <http://www.diva-portal.se/smash/get/diva2:158528/FULLTEXT01.pdf> (2015-10-13).

Förskolan (2012). *Stötta barnen lek med figurer*. Tillgänglig:

<http://www.lararnasnyheter.se/forskolan/2012/11/15/stotta-barnens-lek-figurer> (2015-10-19)

Hellman, Annette (2010) *Kan Batman vara rosa? Förhandlingar om pojkighet och normalitet på en förskola*. Tillgänglig:

https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/22776/2/gupea_2077_22776_2.pdf (2015-10-13).

Rönnerberg, Margaretha (2006). "Nya medier" - men samma gamla barnkultur? Om det tredje könets lek, lärande och motstånd via TV, video och datorspel. Tillgänglig:

www.hig.se/download/18.2ca6b1a4132473568408000582/nya (2015-10-13).

Skollagen (2015). Tillgänglig: [http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800#K1)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800#K1](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800#K1) (2015-09-23).

Skolverket (2013). Tillgänglig:

<http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/forskningsbaserat-arbetsatt/vetenskaplig-grund-beprovad-erfarenhet-och-evidens-1.189565> (2015-09-23).

Tullgren, Charlotte (2004). *Den välreglerade friheten. Att konstruera det lekande barnet*.

Tillgänglig: http://dSPACE.mah.se/bitstream/handle/2043/7828/valreglerade_friheten.pdf (2015-11-26).

Änggård, Eva (2005). *Bildskapande – en del av förskolebarns kamratkulturer*. Tillgänglig:

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:20796/FULLTEXT01.pdf> (2015-10-13).

8.2.1. Bloggar

<https://charlottehitochdit.wordpress.com/2012/03/20/pojkar-valdslekar-och-det-dar-med-socialisering/> (2012-03-20). Tillgänglig: (2015-10-19).

<http://ladydahmer.nu/dagens-valdskultur-formar-vara-barn-och-det-ar-ditt-fel/> (2009-03-18).
Tillgänglig: (2015-10-19).

<http://ninaruthstrom.se/barn-och-vapenlekar/> (2010-12-16). Tillgänglig: (2015-10-19).

9. Bilagor

9.1. Intervjuguide

1. Namn (fiktivt):
2. Kön (som hen identifierar sig med):
3. Ålder:
4. Utbildning:
5. Hur länge har du arbetet i förskola?
6. När vi pratar om barns lekar med våldsinslag, vad tänker du på då (informantens begreppsförklaring, exempel på en lek med våldsamt inslag utifrån informantens perspektiv)?
7. Har du egna minnen eller erfarenheter av lekar med våldsinslag från din barndom?
8. Ser du något mönster gällande vilka barn som leker lekar med våldsinslag (ex. kön, ålder, social situation)?
9. Varför tror du att det ser ut på det sättet (att just dessa barn leker lekar med våldsinslag)?
10. Vad tycker du/vad känner du inför barns våldsamma lekar?
11. Varför tror du att du tycker/känner så?
12. Upplever du några positiva aspekter med barns våldsamma lekar?
13. Upplever du några negativa aspekter med barns våldsamma lekar?
14. Hur hanterar/agerar du när barn leker lekar med våldsinslag?
15. Vad baserar du dina åsikter/ditt agerande på (ex. erfarenheter, teorier, känslor)?
16. Har du tagit del av någon forskning eller getts utbildning kring ämnet?
17. Vet du om förskolan har någon praxis vad gäller lekar med våldsinslag?
18. Är detta något ni diskuterar på förskolan och i arbetslaget?
19. Tycker du att läroplanen (Lpfö 98 rev. 10) ger några riktlinjer?
20. Är det något du vill utveckla eller tillägga?

9.2. Brev till förskolan

Hej all personal på förskolorna XXX och XXX!

Våra namn är Malin Lindkvist och Åsa Myrman Blomgren och vi studerar vår sista termin på förskolläraryrket på Södertörns Högskola. Under oktober-november ska vi därför skriva vårt examensarbete och vi hoppas att ni vill vara med och hjälpa oss med vår studie!

Det vi ska undersöka är *hur pedagoger resonerar kring, samt hanterar barns våldsamma lekar*. Det kan exempelvis innebära vapenlekar, brottningslekar etc. Vi kommer att besöka en avdelning i åldrarna 3-5 på varje förskola 3 gånger under mitten av oktober. Vid första tillfället vill vi intervjua en eller flera pedagoger. Vid övriga tillfällen önskar vi observera barngruppen och pedagogerna. Vi kommer inte att ta bilder på varken barn eller pedagoger. Däremot kan ljudupptagning förekomma, främst vid intervjuerna.

Alla förskolor, pedagoger och barn kommer att vara helt anonyma i vår studie, i enlighet med tystnadsplikten och förskolläraryrkets etik.

Det vi behöver hjälp av er med är att det vid första tillfället finns möjlighet för en pedagog åt gången att sitta ned med oss i minst en timme och samtala, och att det vid de övriga observationstillfällena är "fri" lek inne eller ute på förskolan. Vi kommer även att skicka ut blanketter till er inom en snar framtid som föräldrarna till barnen på de berörda avdelningarna måste skriva under innan vi kan göra vår studie, detta för att säkerställa att alla barn får bli observerade.

Vi är verkligen tacksamma för ert viktiga bidrag till vår undersökning, och ser med stort intresse fram mot att få höra om era erfarenheter och resonemang kring detta aktuella ämne. Ni får gärna återkoppla till oss senast måndagen 14/9 om er medverkan. Ni kan även nå oss via mail om ni har några ytterligare frågor kring studien.

Med vänliga hälsningar,

Malin Lindkvist

malin01.lindkvist@student.sh.se

Åsa Myrman Blomgren

asa.jenny01.blomgren@student.sh.se